

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Центр заочної, дистанційної та вечірньої форм навчання
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

Англomовні прислів'я, приказки та особливості їх перекладу

Допущено до захисту «__» _____ 22 р.

Зав. каф. германської філології ___ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:
студ. групи ПР.мз-11с
Легкова Марія Павлівна

Науковий керівник:
канд. філол. наук, доцент
Шуменко Ольга Анатоліївна

Суми 2022

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1.....	6
ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК	6
1.1. Історичні аспекти виникнення англійських прислів'їв та приказок	6
1.2. Сутність та критерії розмежування понять прислів'їв та приказок	12
1.3. Основні способи та стратегії перекладу англійських прислів'їв та приказок українською мовою	19
РОЗДІЛ 2.....	26
ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК	26
2.1 Лексико-семантичні характеристики англійських прислів'їв та приказок	26
2.2 Лексико-граматичні особливості англійських прислів'їв та приказок	32
2.3 Стилiстичні характеристики англійських прислів'їв та приказок.....	36
РОЗДІЛ 3.....	40
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	40
3.1. Особливості перекладу прислів'їв та приказок, що мають аналоги в українській мові	40
3.2. Специфіка перекладу прислів'їв та приказок, що не мають аналогів в українській мові	48
3.3. Переклад англiомовних прислів'їв та приказок як спiсiб вiдображення нацiональної англiйської культури.	57
ВИСНОВКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Одним із основних аспектів доповнення усього літературного процесу, розширення його тематичних, жанрово-змістовних та естетичних меж виступає використання прикладної літератури у культурному просторі будь-якого народу. Саме прислів'я і приказки визнаються достатньо розповсюдженим жанром усної народної творчості різних народів. Ще здавна люди почали усвідомлювати, що його мудрість та сила духу закладена саме у приканиках і прислів'ях, а їх знання позитивно впливають не лише на більш чітке усвідомлення мови народу, але й сприяє можливості для більшого розуміння особливостей та способу мисленнєвого процесу.

Прислів'я та приказки існують в будь-якій мові, виступаючи в якості їх невід'ємної частини, покладаючи закріплене історичне надбання людстві з давніх-давен до теперішнього часу. Доцільність та влучність використання прислів'їв та приказок сприяє наділенню виразності людського мовлення, переконливості та специфічного емоційного забарвлення. Саме це й обумовлював актуальність дослідження особливостей прислів'їв та приказок англійською мовою, а також їх перекладу на українську.

Окремі аспекти та англомовних прислів'їв, приказок та особливостей їх перекладу виступали предметом дослідження великої кількості вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них пропонуємо виділити праці А. Афанасьєва, В. Гвоздьова, А. Потебня, Ф. Буслаєва, К. Грігаса, О. Дандіса, В. Жукова, Х. Касареса, Ю. Левіна, Г. Пермякова та інших, у зв'язку із чим висловлювалися різні точки зору. Не зважаючи на існування великої кількості праць, в рамках яких було досліджено специфіку перекладу прислів'їв та приказок, вважаємо за необхідне проаналізувати дане питання в англійській мові більш детально.

Метою даного дослідження є комплексний аналіз англомовних прислів'їв, приказок та особливостей їх перекладу українською мовою.

У відповідності до поставленої мети **завданнями** роботи є:

- Визначити історичні аспекти виникнення англійських прислів'їв та приказок;
- Дослідити сутність та критерії розмежування понять прислів'їв та приказок;
- Визначити основні способи та стратегії перекладу англійських прислів'їв та приказок українською мовою;
- Проаналізувати лексико-семантичні характеристики англійських прислів'їв та приказок;
- Охарактеризувати лексико-граматичні особливості англійських прислів'їв та приказок;
- Проаналізувати стилістичні характеристики англійських прислів'їв та приказок;
- Визначити особливості перекладу прислів'їв та приказок, що мають аналоги в українській мові;
- Дослідити специфіку перекладу прислів'їв та приказок, що не мають аналогів в українській мові;
- Визначити особливості перекладу англомовних прислів'їв та приказок як способу відображення національної англійської культури.

Об'єктом дослідження є тексти англомовних прислів'їв та приказок.

Предметом дослідження є особливості перекладу українською мовою англомовних прислів'їв та приказок.

Методологічна база. У процесі дослідження різноманітних підходів до вивчення особливостей перекладу англомовних прислів'їв та приказок нами було використано сукупність загальних та спеціальних методів літературознавчого пізнання. Зокрема було застосовано комплексний підхід до дослідження та аналізу різноманітних характеристик англомовних прислів'їв та приказок, а також їх перекладу українською мовою, за допомогою наступних методів: описовий, біографічний, інтертекстуальний, порівняльно-історичний, порівняльно-типологічний метод, аналізу та синтезу тощо.

Практична значимість дослідження: визначення ключових особливостей англомовних прислів'їв та приказок, а також способів їх відображення українською мовою, впливає на подальшу розбудову загальнотеоретичних аспектів дослідження прислів'їв та приказок з точки зору лінгвостилістики, стилістики тексту та прагмалістики. Отримані результати нашої роботи можливо використовувати у процесі подальшого наукового дослідження специфіки англомовних прислів'їв та приказок, особливостей їх перекладу українською мовою. До того ж результати, представлені в рамках даної роботи, можуть бути використані у процесі підготовки окремих розділів навчальних посібників та лекцій.

Апробація результатів дослідження.

Структура кваліфікаційного дослідження. Робота складається з вступу, трьох розділів основної частини, які включають дев'ять структурних підрозділів, висновків та списку використаної літератури. Загальний обсяг роботи становить ____ сторінок, перелік посилань налічує ____ джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

1.1. Історичні аспекти виникнення англійських прислів'їв та приказок

Походження та джерела англійських прислів'їв дуже різноманітні і визначаються особливостями історичної динаміки англійської мови, національною специфікою британської культури та результатами її взаємодії з іншими культурами світу. За своїм походженням англійські прислів'я (як і в будь-якій іншій європейській мові) традиційно поділяються на рідні та запозичені (переважно з латинської та французької мов). До основних джерел англійських прислів'їв та приказок можливо віднести фольклор, Святе Письмо та літературні твори, особливо творчість У. Шекспіра.

У той же час залишається нез'ясованим ряд важливих питань: з яких мов були запозичені прислів'я, тексти, що послужили джерелами прислів'їв, функціональна, стилістична та жанрова різноманітність літературних джерел прислів'їв і приказок тощо. До того ж, важливим питання виступають питання розмежування етимологічних та функціональних підходів до визначення історичних аспектів походження англомовних прислів'їв та приказок [31].

У процесі визначення походження та текстових джерел прислів'їв і приказок прийнято дотримуватися етимологічного підходу, беручи до уваги той факт, що багато сучасних носіїв англійської мови можуть не знати, кому воно належить або від літературного тексту прислів'я походить. Однак, спираючись лише на знання носіїв мови (функціональний підхід), дуже важко точно охарактеризувати джерело походження прислів'їв та приказок. По-перше, ці знання суттєво відрізняються в різних носіїв мови, а по-друге, для виявлення цих знань необхідно провести масовий експеримент, спрямований на точне визначення наявності/відсутності в мовній свідомості індивіда локальної

асоціації з джерелом кожного з прислів'їв та приказок (автор, текст тощо), що практично неможливо.

Точне походження прислів'їв та приказок не завжди можна визначити спеціальним етимологічним аналізом через їх переважно вербальне існування в мовленні, давнє походження поодиноких прислів'їв і низку продуктивних моделей прислів'їв, а також екстралінгвістичні фактори пареміологічних запозичень. У зв'язку з цим емпіричним матеріалом для етимології прислів'їв є переважно його письмова фіксація, а також результати зіставлення пареміологічних одиниць різних мов чи діалектів [11].

Слід зазначити, що письмова фіксація прислів'я та приказки не може бути єдиною достатньою підставою для визначення їх походження. Наприклад, прислів'я «Call a spade a spade» (Називати речі своїми іменами) широко використовується в сучасній англійській мові з початку ХХ століття, що підтверджується його активним використанням Р. Райдаутом та К. Вітінгом у романі 1911 року «Карта» [40]. Отже, воно має відносно недавнє походження, тим більше, що воно зустрічається в тій самій формі і тому ж значенні у знаменитому романі «Портрет Доріана Грея» О. Уайльда.

Однак це прислів'я також було використано в коментарі до Біблії «Mellificium theologicum, or the marrow of many good» Дж. Траппа, у зв'язку із чим значно збільшується історія використання зазначеного прислів'я, одночасно вказуючи на його літературне походження, оскільки до цього його не було закріплено. У той же час, неможливо стверджувати, що Дж. Трапп першим використав це прислів'я, не запозичив його з невідомого тексту іншого автора або запозичив безпосередньо з усного мовлення. Наприклад, ми знаходимо подібний вислів у п'єсі «The Poetaster» Б. Джонсона 1601 року: «Ramp up my genius, be not retrograde; But boldly nominate a spade a spade» («Розширюй мій геній, не будь ретроградом. Але сміливо номінуй піку за піку») [30].

У науковій літературі також представлено інший підхід, у відповідності до якого походження вищепредставленого прислів'я походить від класичної грецької мови («Aprophthegmata Laconica» Плутарха). Це вважається помилковим

перекладом давньогрецького висловлювання «τὰ σῦκα σῦκα, τὴν σκάφην δὲ σκάφην ὀνομάσων» («називати фіги фігами, а корито коритом») середньовічного вченого Д. Еразма. Він неправильно переклав слово «σκάφη» («skáphē» – англійською корито) як «σκαφεῖον» («skarheíon» – англійською інструмент для копання).

Висловлювання було введено у використання в англійській мові ще в 1542 році в перекладі Е.Н. Удалла «Aprophthegmes, that is to saie, prompte saiynge. First gathered by Erasmus»: «Philippus answered, that the Macedonians wer feloes of no fyne witte in their termes but altogether grosse, clubbyshe, and rusticall, as they whiche had not the witte *to calle a spade by any other name then a spade*. Вбачається, що слово лопата відноситься до знаряддя, яке використовується для копання землі, дуже поширеного інструменту. Те саме слово використовувалося в Англії, Данії та Нідерландах, країні походження Еразма [31].

Якщо досліджувати вищепредставлене прислів'я через призму інших пареміологічних фондів інших мов, то виявиться, що модель «Називати / називати кого / що своїми іменами» (і конверсійна модель з такою ж семантикою «Call / call whom / what by their right names» («називати / називати когось / щось своїми іменами») є популярним у прислів'ях різних європейських мов, у тому числі українською. Наприклад, «Appeler un chat un chat» (французька); «Die Dinge beim rechten Namen nennen» (німецька); «Llamar al pan, pan y al vino, vino» (іспанська); «Наивати речі своїми іменами» (українська).

Вищепредставлена пареміологічна модель є не тільки інтернаціональною, але і має дуже давнє походження (вона широко використовувалася в Стародавньому Китаї, Стародавній Греції у філософських суперечках про співвідношення імен і речей тощо). Отже, міжмовне порівняння доводить народне, а не літературне походження прислів'я «Call a spade a spade» [35].

Етимологічний аналіз найпоширеніших пареміологічних одиниць сучасної англійської мови встановив, що серед них 61,5 % рідних англійських прислів'їв (у тому числі 2,5 % – американської форми англійської) і 38,5 % запозичених з інших мов. Запозичені прислів'я можливо поділити на три групи – з класичних

європейських мов (26 %), із сучасних європейських мов (11,5 %), з неєвропейських мов (0,5 %). З двох класичних мов кількісно домінувала латинська мова (20 % одиниць), оскільки вона була мовою-посередником більшості запозичень із грецької мови (6 %). Сучасні європейські мови як джерела англійських прислів'їв можна розділити на дві нерівноважні групи – мови Великобританії (2 %) і мови континентальної Європи (9,5 % одиниць). До першої групи мов належать шотландська (1,5 %) та ірландська (0,5 %), до другої – французька (7 %), німецька (0,5 %), іспанська (0,5 %) та італійська (1,5 %) мови. Китайська та перська (0,25 % та 0,25 % одиниць відповідно) належать до групи неєвропейських мов. Походження ряду запозичених прислів'їв (0,5 %) визначити не вдалося [31].

Англійські прислів'я походять більше з фольклору (43 %), ніж з письмових джерел (18,5 %), і утворюють національно-культурний компонент у пареміологічному фонді сучасної англійської мови. Слід зазначити, що частка прислів'їв з британської та американської англійської суттєво відрізняється залежно від джерела походження. Так, якщо британські прислів'я майже в три рази частіше походять із фольклору, то американські майже у двадцять разів частіше походять із літературних джерел.

Англійські прислів'я, запозичені з інших мов, здебільшого походять з різноманітних письмових джерел (22,5 %), меншою мірою – з іншомовного фольклору (16 %). Кількість запозичених прислів'їв залежить від джерела походження в різних мовах. Так, із літературних джерел запозичень з латинської мови вдвічі більше, ніж із фольклору, а з грецької – у чотири рази (враховуючи певну умовність у розмежуванні літературних і нелітературних висловів у класичних мовах). Така ж ситуація із запозиченими прислів'ями з ірландської та німецької мов, а пареміологічні запозичення з іспанської та перської мов походять лише з письмових джерел. Зовсім протилежне співвідношення характерне для прислів'їв, запозичених з італійської мови (з писемних джерел походить у п'ять разів менше одиниць, ніж із фольклору) [31].

Писемні джерела рідної англійської мови та запозичені прислів'я мають глибоку та незбалансовану диференціацію за функціональною, стилістичною та жанровою приналежністю. Це релігійні тексти – Святе Письмо (6,5 %), богословські твори (1,5 %), проповіді (0,5 %), закони та статuti релігійних громад (0,5 %); правові тексти (0,5 %); наукові тексти – трактати з філософії (4,25 %), філології (0,5 %), історії (0,75 %), соціально-політичних питань (менше 0,15 %), медицини (менше 0,15 %), географії (менше 0,15 %), сільське господарство (менше 0,15 %); тексти масової інформації – девізи та гасла (0,5 %); публіцистичні тексти – статті в газетах і журналах (1 %), брошури (0,5 %), альманахи (менше 0,15 %); публічні виступи (1,5 %); генеалогічні записи (0,25 %), мемуари (0,25 %), епістолярні тексти (1 %); література – поезія (9 %), прози (6 %), драматичних творів (5,25 %).

Переважає більшість прислів'їв письмових джерел має автора, але англійських прислів'їв з анонімних письмових джерел не більше 1 %. Найважливішим із цих текстів є звід правил (законів) чернечого життя «Ancrene Riwe (Ancrene Wisse)», який датується 1250 роком і став джерелом кількох сучасних англійських прислів'їв. Крім того, до анонімних письмових джерел належать газети та журнали («The Thames Journal» XIX століття, «The New York Gazette & Weekly Mercury» XVIII століття), генеалогічні записи («The Loseley manuscript» XVI століття) тощо.

Загальна кількість британських авторів літературних англійських прислів'їв досить велика, але вкрай незбалансована з лінгвістичної точки зору. Таким чином, з'ясувалося, що переважають англомовні автори. Їхні прислів'я вживаються в три рази частіше, ніж інші. Слід зазначити, що прислів'я британсько-англійських авторів зустрічаються в шість разів частіше, ніж прислів'я американсько-англійських (кількість британських авторів літературних англійських прислів'їв становить 16%, тоді як кількість американсько-англійських – 2,35 %) [31].

У контексті досліджуваного питання доцільно проаналізувати письмові джерела рідних англомовних прислів'їв та приказок через призму

хронологічного, стилістичного та функціонального підходу. Так, протягом XIII–XVI століть спостерігалися низькі показники наповненості пареміологічного фонду з англійських літературних джерел. Переважно, в якості таких джерел використовувалися релігійні, літературні, наукові тексти, а також джерела масової комунікації.

Більш продуктивним історичним періодом, протягом якого було представлено світу велику кількість прислів'їв при приказок, був часовий проміжок з XVI по XVIII століття. Значно поповнили фонд прислів'їв британські письменники, поети, висловлювання драматургів, дещо менше на нього вплинули автори наукових текстів (філософських, історичних, соціальних, політичних тощо), релігійні тексти досі залишаються одним із джерел поповнення англійської мови з пареміологічними одиницями. Нові джерела, які дали низку усталених виразів, які, зрештою, сприймалися як приказки – публіцистичні тексти, генеалогічні записи, мемуари, епістолярні тексти.

У XVIII – XIX століть важливими джерелами виникнення та поширення прислів'їв були художні тексти; менший вплив мали епістолярні тексти, мемуари, генеалогічні записи. Релігійні та наукові тексти, а також тексти масової комунікації, публічні виступи як джерело приказок не записувалися. Протягом XIX – XX століть літературні тексти все ще були одним із головних джерел нових англійських прислів'їв. Наукові, публіцистичні тексти та тексти масової комунікації також вплинули на зміст англійських прислів'їв та приказок зазначеного періоду [39].

Доцільно зауважити, що така широка диференціація писемних джерел рідних англійських прислів'їв за ознакою їх приналежності до того чи іншого автора переконливо демонструє надзвичайно сильний вплив книжкової та писемної традиції на формування англійського пареміологічного фонду середньовічного та нового періодів (без ряду суттєвого домінування цитат будь-якого автора).

Сполучені Штати були засновані в другій половині XVII століття, тому їх вплив на англійський пареміологічний фонд починається з XVIII – XIX століть.

Цей період характеризується впливом авторів художніх текстів (прози), текстів газетних і журнальних статей, епістолярних текстів, а також авторів юридичних текстів і текстів усних виступів. У XIX–XX століттях значними джерелами виникнення та поширення прислів'їв були художні тексти (прозові та поетичні), публіцистичні тексти, а також тексти усних виступів [39].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що етимологічний аналіз походження найбільш поширених прислів'їв та приказок в англійській мові свідчить про те, що пареміологічний фонд англійської мови було сформовано від впливом двох ключових чинників. Першим є наявність широких та міжкультурних контактів, внаслідок чого було створено достатньо велику кількість запозичених прислів'їв та приказок. Другим є існування книгописної традиції, завдяки чому майже половина з англійських прислів'їв та приказок походить з різноманітних за своєю жанровою особливістю та функціонально-стилістичними особливостями письмових джерел.

У той же час англійська пареміологія завжди залишалася досить закритою для зовнішніх впливів порівняно з пареміологічними фондами інших мов. Чотири з п'яти запозичених прислів'їв походять з класичних мов і французької мови. Вплив цих мов на англійську був найактивнішим у античний період і майже завершився до кінця середньоанглійського періоду. Тоді як троє з чотирьох авторів письмових джерел англійських прислів'їв є англійцями або американцями.

1.2. Сутність та критерії розмежування понять прислів'їв та приказок

Прислів'я та приказки виступають в якості одного із найбільш важливих елементів літературознавства, оскільки є достатньо поширеними в класичній та сучасній літературній творчості, в публікаціях в засобах масової інформації, а також мовленнєвому спілкуванні між людьми. Словниковий набір сучасної англійської мови продовжує наповнюватися шляхом створення і запозичення

вдалих афористичних зворотів, авторами яких виступають впливові особистості та відомі люди. Прислів'я та приказки виступають в якості невід'ємної частини культури будь-якого народу, не маючи знань чи розуміння про які негативно впливають на повноцінне осягнення національного складу мислення. Їх афористичний характер, яскравість використовуваних образів, особливості поетичного стилю зумовлюють зацікавлення у науковій спільноті, у тому числі й стосовно ґрунтовного аналізу сутності та форм мовленнєвих зворотів.

За допомогою використання прислів'їв та приказок існує можливість для стислого, образного та емоційного висловлювання власної думки, у зв'язку із чим саме їх віддається перевага в усному мовленні. У той же час, достатньо поширеним є їх використання у літературній творчості, коли вони виступають в якості заголовків для публікацій, назв творів, розділів чи підрозділів книг, а також для короткого і влучного опису характерів окремих індивідів, їх вчинків чи поглядів.

У відповідності до визначення, представленого В. Далем, прислів'ям є коротка притча, у якій представлено певне судження, присуд чи повчання [15]. Прислів'я є влучним образним висловлюванням, яке в окремих випадках має ритмічний характер, у якому відображено сутність різноманітних процесів, явищ, внаслідок чого воно наділяється повчальним характером [5].

Приказка характеризується як більш просте висловлювання, в якому відсутня притча, судження чи висновок. Вона є образним висловлюванням або мовним зворотом, за допомогою якого влучно характеризується людина, її вчинки, життєві події тощо, виступаючи в якості більш широкого елемента судження, наприклад, «Chasing two hares» (Гнатися за двома зайцями) [15].

Як стверджує З.К. Тарланов, приказка співвідноситься з прислів'ям як частина і ціле. Так, прислів'я за своїми характеристиками здатне функціонувати окремо, проте приказка в будь-якому випадку включається до її переважаючої одиниці, в складі якої вона наділяється функціональним статусом [3].

Спочатку прислів'я та приказки використовувалися у зв'язку із існуванням потреби у фіксації в людській свідомості великого філософського та історичного

досвіду, який накопичувався протягом багатьох поколінь, дозволяючи сформувати канони власного буття у вигляді законів чи правил поведінки. Проте, людська свідомість не характеризується необмеженими можливостями, оскільки у пам'яті досить складно зберегти значний обсяг інформації стосовно подій, явищ чи взаємовідносин між окремими людьми. У цьому зв'язку прислів'я та приказки переважно характеризуються лаконічністю, що знаходить свій прояв у максимально чіткому та стислому зовнішньому вираженні, що можливо описати як «words are tight, but thoughts are spacious» (словам тісно, а думкам просторо) [14].

Фактично прислів'я та приказки можливо розглядати як одні з найстародавніші жанри усної народної творчості, сприймаючи їх у ролі перших зразків мовленнєвої діяльності людини і пам'яток її словесного мистецтва. На протязі тривалого періоду використання таких висловлювань сприймалося як здатність конкретного народу до підбору та осмислення найхарактерніших, найтиповіших сторін природних явищ, побутового життя, трудової діяльності, родинних і суспільних відносин тощо. Отже, вони використовувалися в якості допоміжного інструмента для накопичення життєвого досвіду, підкреслюючи специфіку взаємовідносин між індивідами. Отже, прислів'я та приказки потрібно розглядати в якості коротких, стислих, а іноді й римованих висловлювань, за допомогою яких передаються результати спостереження людиною власного життя у формі афористичних зворотів [21].

Прислів'я виступають в якості короткого образного влучного народного висловлювання, що має повчальний характер, виражаючи переважно моральні та етичні проблеми, узагальнюючи і типізуючи різноманітні явища життя людини та входячи до повсякденного розмовного спілкування. За загальним правилом автори прислів'їв є невідомими, проте в окремих випадках висловлювання можуть ставати прислів'ями внаслідок тривалого використання, наприклад, цікавих фраз з літературних творів. Найчастіше популярними стають рядки з байок. За своєю структурною побудовою прислів'я мають дві основні частини: 1) вказівка на конкретне явище; 2) протиставлення з першим елементом чи

формування висновку. Наприклад, «You can take the horse to the water, but you can't make him drink» (ви можете привести коня до води, але ви не можете змусити його пити) [15].

Приказка є стислим народним крилатим висловлюванням, який за своїм характером є достатньо подібним до прислів'я. У деяких випадках приказка може бути скороченою формою прислів'я, проте без наявності повчального елемента, наприклад, «as pale as a ghost» (блідий як привид). В якості достатньо яскравого прикладу приказки можливо представити загальновідомі фрази «disservice» (ведмежа послуга), «dog on hay» (собака на сіні), «wedding general» (весільний генерал). Будь яку із перелічених фраз можливо вільно замінити на інші слова чи словосполучення, зберігаючи при цьому зміст, проте змінюючи забарвлення запропонованих пропозицій.

Існування родової подібності між прислів'ями та приказками зумовлює потребу в чіткому розмежуванні їх між собою. У той же час, між ними не існує категоричних відмінностей, а різниця проявляється виключно у тому, що прислів'я представлені у закінченій формі, тобто передбачено повноцінне вираження думки, а у приказках представлено лише невеликий натяк на таку думку. До того ж, приказки є словосполученнями, для яких не є характерним римування, а у прислів'ях часто зустрічаються не римування, але й ритмічність [3].

Прислів'я є простими за своєю формою, оскільки не містять різноманітних незрозумілих для сприйняття слів та термінології. Це пояснюється тим, що вони створюються у народі та призначені для використання у повсякденному спілкуванні. Такі вирази характеризуються лаконічністю, конкретністю, безапеляційністю; вони представлені у формі істини, яка не потребує спростування.

У свою чергу, приказки передбачають наявність певного підтексту чи іронії. Зазвичай вираження основної ідеї має місце за допомогою використання образів, пеебільшень чи недомовленостей.

Крім того, що у прислів'ях має місце констатація конкретних фактів, вони також передбачають надання поради, застереження стосовно вчинення певних дій, схвалення поведінки тощо. Наприклад, «don't count your chickens before they are hatched (курчать восени рахують); «an hour in the morning is worth two in the evening» (ранок за вечір мудріший); «velvet paws hide sharp claws» (слова ласкаві, а думки лукаві) тощо. В залежності від своїх структурних ознак прислів'я прийнято відносити до категорії текстів, для яких є притаманними малі фольклорні форми [9].

У контексті досліджуваного питання доцільно акцентувати увагу на тому, що у науковій літературі достатньо поширеним явищем є вживання такого синонімічного зворту до прислів'я як паремія. В узагальненому вигляді паремія розглядається як стійке мовленнєве та відтворювальне анонімне висловлювання, що має дидактичний характер, а також відрізняється афористичністю, клішованістю чи сентенційністю, включаючи приказки, прислів'я та ідіоми [24]. У відповідності до позиції О.В. Корень, за своїми етимологічними характеристиками категорія «паремія» походить з Біблії, проте у подальшому набуло узагальненого змісту, у зв'язку із чим стверджується, що паремія та прислів'я співвідносяться між собою як рід і вид [12].

Існування родової подібності між прислів'ями та приказками зумовлює додаткову потребу в чіткому розмежуванні двох зазначених категорій. В якості ізоморфних ознак зазначених текстів малої форми прийнято відносити лаконізм, стійкість, образність, народність та експресивно-емоційне забарвлення. У той же час, на відміну від прислів'їв, для приказок не характерна дидактичність і завершеність думки. Окрім цього, вона номінується у формі образу певний предмет, явище або життєву ситуацію, характеризуючи при цьому певну особу [14].

В залежності від структурних ознак, прислів'я традиційно прийнято відносити до текстів малої форми фольклору, які по іншому називаються малим жанром семіотичної системи фольклору, малими літературними авторськими чи фольклорними формами, нетиповими текстами малої форми, малими текстами-

кліше, малими літературно-художніми формами тощо. В якості таких форм зазвичай розглядають міні-казки, афоризми, байки, загадки, прислів'я тощо [6].

Стосовно вивчення жанрових особливостей прислів'їв як текстів малої форми О.В. Коренем зауважено, що за загальним правилом генеза фольклорного жанру пов'язана із трансформаційними процесами об'єктивних та міфологічних словникових значень у суб'єктивні, тобто поетичні, що пов'язано із постійним накопиченням поетичних думок та метафоризації слів. Окрім цього, в якості ключових ознак фольклорного жанру прийнято розглядати єдність поетичних форм, побутове використання та виконання [28].

Враховуючи те, що для прислів'їв є притаманною наявність повчального характеру, то їх прийнято співвідносити з байками. Так, у відповідності до позиції О.В. Куніна, байка відрізняється від прислів'їв за своєю ускладненою композиційною побудовою, у тому числі наявністю фабули, зафіксованого авторства, наявності персонажів тощо. Саме це й обумовлює функціонування байки як самостійного літературного твору, у той час, як прислів'я використовуються в якості комунікативної мовленнєвої одиниці [29].

У приказках відсутні повчальні елементи. Як правило вони виступають в ролі влучних переносних порівнянь, фігуральних зворотів, які використовуються з метою надання таким висловлювань емоційного та жвавого забарвлення, а для людини чи її характеру – більш влучного опису. Наприклад, «sink or swim» (або пан, або пропав); «as a crayfish whistles on a mountain» (як рак на горі свисне) тощо.

Достатньо частими є випадки, кол приказки використовуються в якості складового елемента прислів'я. Наприклад, приказка «to look a gift horse in the mouth» (заглядати дарованому коню в зуби, тобто критикувати отриманий подарунок) є частиною прислів'я «don't or (never) look a gift horse in the mouth» (дарованому коневі в зуби не заглядають); приказка «to run after two hares» (гнатися за двома зайцями) є частиною прислів'я «if you run after two hares you will catch neither» (за двома зайцями поженешся, жодного не зловиш) [3].

У більшості випадків прислів'я виступають в якості двочленних речень. Наприклад, «He who chases two hares will not catch either» (Хто два зайці гонить, той жодного не зловить). Проте, у народі прийнято говорити «He chases two birds with one stone» (він два зайці гонить), що є приказкою не дивлячись на те, що в даному випадку речення також є двочленним.

На відміну від прислів'їв, у синтаксичному контексті приказки функціонують в якості фрагмента речення чи образного порівняння. У той же час, приказки можуть використовуватися у вигляді речень виключно у формі розгорнутого представлення обставин. Наприклад, «the fat is in the fire» (підливати масло у вогонь); «when two Sundays come together» (як рак свичне) [5].

В деяких випадках достатньо складно розмежувати поняття прислів'їв та приказок, оскільки остання часто з ними межує. У випадку приєднання до приказки навіть одного слова чи заміни їх місцями вона може ставати прислів'ям. Отже, в усному мовленні приказки часто набувають форми прислів'їв і навпаки. У той же час приказки мають змогу використовуватися у формі речення виключно за наявності розгорнутих обставин.

Специфічною характеристикою прислів'їв є завершеність самостійних фраз. Істинність зазначеного вираження не піддається сумніву, оскільки не будь-яке народне судження зберігалось та активно використовувалося після спливу тривалого часу. Прислів'я призначене для наставляння, підказки, сприяння у прийнятті вірного рішення. У свою чергу, приказки виступають в ролі частини певного виразу, надаючи йому настрою, образності та яскравості. У цілому приказки прийнято використовувати у певному контексті. Отже, прислів'я – це народна мудрість, а приказки – це характер народу, його мовлення та емоційне відображення [17].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що прислів'я та приказки виступають в якості стійких висловів, що відображені у формі синтаксично завершених речень, породжуючись усною народною творчістю чи запозичені з літературних джерел, внаслідок чого втрачається з'язок з останніми. Вони є одним із елементів мовної картини світу, оскільки виникають не лише

для опису світових явищ, але й для його інтерпретації, оцінки, вираження суб'єктивного ставлення. Окрім наявності певного змістовного навантаження, за допомогою прислів'їв та приказок є можливим надання яскравості та виразності мовленню. Прислів'я та приказки на перший погляд є подібними між собою, проте їх доцільно співвідносити як ціле та частина.

1.3. Основні способи та стратегії перекладу англійських прислів'їв та приказок українською мовою

Будь-який текст, який підлягає перекладу, повинен бути точним і повним викладом матеріалу. При цьому, в окремих випадках дозволяється наявність тих виразних елементів, які використовуються в художній літературі і які надають мові емоційну насиченість, що напряду залежить від тематики тексту, який перекладається. Спеціаліст, який безпосередньо займається перекладом тексту, намагається виключити можливість довільного тлумачення перекладених пропозицій. У цьому зв'язку доцільно зауважити, що при перекладі наукових текстів практично відсутні такі виразні засоби, як метафори, метонімія та інші стилістичні фігури, які широко використовуються в художніх творах для додання живої, образної мови. У той же час, переклад художніх творів здійснюється із урахуванням мовної специфіки відображення різноманітних мовних оборотів у конкретній мові [10].

В залежності від того, який саме текст підлягає перекладу, існує потреба у врахуванні можливості використання експресивних мовленнєвих оборотів, оскільки у деяких випадках є необхідним збереження одного із принципів наукової термінології, а саме точності та ясності думки. У цьому зв'язку можливо стверджувати, що наукові тексти є дещо «сухими», позбавляючи окремих елементів емоційного забарвлення. При цьому, протилежна картина спостерігається при перекладі художніх творів чи публіцистичних текстів.

Перекладачеві необхідно не тільки зберегти сенс оригінального тексту, але й побудувати речення таким чином, щоб вони були зрозумілі носію мови. У

зв'язку з цим проблема рівнів еквівалентності при перекладі постає в новому світлі. Різні вчені виділяють різні рівні еквівалентності тексту в оригіналі й перекладу тексту. Більшість з них вважають, що еквівалентність слід розглядати на рівні лексики і граматики, проте все ж таки єдиної позиції до цього часу не сформовано.

Важливо враховувати більш високі рівні (рівень тексту, культурний рівень тощо). Еквівалентність на цих рівнях має такий же прагматичний вплив на одержувача інформації, як і текст оригіналу. Коли фахівець здійснює переклад з української на англійську (і навпаки), він починає з перетворення лексичних і семантичних особливостей тексту на рівні окремого речення як мінімальної мовної роботи. Однак це не граматичне речення. Така пропозиція має узгоджуватися за формою, включена в конкретну мовну ситуацію і має конкретну комунікативну задачу. Таким чином, основна увага приділяється комунікативній перспективі пропозиції. Саме фактична сегментація виконує комунікативну функцію, передає інформацію і впливає на вибір граматичних і семантичних структур, спосіб побудови пропозиції [38].

Переклад текстів повинен базуватися на використанні не лише однієї моделі. Разом із граматичними трансформаціями, які знаходять свій прояв у процесі семантичного аналізу початкового тексту та побудові висловлювань, у процесі перекладу використовуються й методики лексичного та синтаксичного перефразування, семантичного перетворення тощо. Так, у відповідності до позиції Я.І. Рецкер, лексичними трансформаціями виступають специфічні логічні прийоми мислення, використання яких сприяє розкриттю сутності та значення іншомовних слів, аналог яким наявний у рідній мові. За загальним правилом прийнято виділяти сім основних різновидів трансформацій, якими є наступні: диференціація значення, конкретизація, генералізація, змістовний розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація витрат при перекладі [22].

Існування розбіжностей у структурній побудові певної мови може зумовлювати виникнення труднощів, що безпосередньо пов'язані із зберіганням

та передачею інформації при перекладі слів на іншу мову. Враховуючи те, що будь-яке слово виступає в якості лексичної одиниці загальної лексичної системи, внаслідок чого постерігається наявність унікального семантичного навантаження, у зв'язку із чим спостерігаються випадки відсутності збігів між лексичними системами обох мов. Отже, ключову роль відіграють лексичні трансформації, що розглядаються в якості «відхилення від словникових відповідників». У разі встановлення факту наявності подібного відхилення у процесі перекладу слів чи словосполучень з англійської на українську мови, існуюча лексична одиниця трансформується у мові перекладу на іншу, що надає дещо іншого значення у порівнянні з тим, що подано на мові оригіналу, внаслідок чого можливо стверджувати про наявність лексично-семантичних трансформацій. Сутність останньої полягає у заміні певних лексичних одиниць в одній мові на інші, які в деяких випадках навіть не виступають словниковими еквівалентами [10].

При здійсненні перекладу будь-якого тексту з української на англійську (і навпаки), простежується чітка тенденція певних лексичних та семантичних особливостей, які переважають у порівнянні з іншими. Якщо звернути увагу на окремі аспекти кількісного співвідношення використовуваних лексичних трансформацій, то можна помітити тенденцію відмови в процесі перекладу від деяких семантично надлишкових слів, які не мають важливого семантичного та сенсового значення для розуміння сутності тексту.

Специфіка перекладу окремих текстів та публікацій, зокрема, у науковій сфері, обумовлена, перш за все, наявністю в мові оригіналу усталених термінів і виразів, у вузькій області. Функціональні, структурні та семантичні характеристики різноманітної термінології надають змогу сформулювати наступне визначення. Так, терміном або науковою категорією є слово або словосполучення, що використовуються у функціонуванні основи будь-якого мовного стилю, що виражає ключове поняття, володіє чіткими смисловими межами, обмеженими можливостями, звичками. У той же час, у науковій літературі зазначається, що найбільші труднощі викликає не сам переклад

термінів у конкретній науковій сфері, що зумовлені закріпленням у тлумачних та перекладацьких словниках та довідниковій літературі, але й специфічними лексико-семантичними принципами побудови, сутність та значення яких зумовлюється конкретними мовними та культурними аспектами [18].

Як вже було зазначено вище, кожне слово виступає в ролі окремого елемента загальної лексичної системи. Саме цим обгрунтована специфіка семантичної структурної побудови слів у іноземних мовах. Окрім цього, подібні семантичні елементи у різних мовах можуть набувати відмінного значення, у тоу числі й мовленнєвій системі. У відповідності до позиції В.Н. Комісарова, «...специфіка перекладу, яка відрізняє його від всіх інших видів мовного посередництва, полягає у тому, що він призначається для повноправної заміни оригіналу і що рецептори перекладу вважають його повністю тотожним вихідному тексту» [23].

Однією із обов'язкових умов забезпечення еквівалентності перекладу виступає збереження ключових комунікативних цілей. З метою досягнення поставлених завдань перекладач має здійснювати формальні перетворення, які у науці перекладознавства прийнято розглядати в якості «лексичних трансформацій». На сьогоднішній день ключовими факторами, які впливають на виникнення лексично-семантичних трансформацій, виступають наступні:

- притаманність різноманітних характеристик предмета, явища чи поняття;
- існування відмінності у смисловому вираженні слова;
- характеристики семантичного контексту та специфіка сполучення слів [23].

Слова в англійській мові мають більш абстрактний характер, ніж аналогічні в українському перекладі. Прийом узагальнення знаходить своє відображення у випадках, коли слово або словосполучення вихідної мови з більш вузьким значенням замінюється відповідним з англійської, але з більш широким значенням.

Подібні зміни у процесі перекладу тексту можуть бути складними. Відбувається трансформація як окремих слів, так і пропозицій в цілому. Незважаючи на те, що лексичні одиниці не мають загальної внутрішньої форми і схожих семантичних компонентів, вони в достатній мірі передають смисловий зміст, виражений в різних мовах. У контексті перекладу важливо відзначити структурні та логічні перетворення, які включають:

1. Ситуаційна компенсація (перекладач використовує цей тип трансформації при необхідності введення власних приміток, так званих виносков. Відходячи від постулату про невидимість здійснюваного посередництва, він використовує виноски як експлікативний метод, що допомагає заповнити переклад, швидше за все, невідомою для одержувача культурною інформацією).

2. Стилїстична компенсація (переклад, зокрема, різноманітних документів, іноді включає в себе виправлення стилїстичних помилок, заміну неправильних, помилкових поєднань слів і приведення вихідного тексту до бажаного стилю викладу мовою перекладу).

3. Логїчна і граматична компенсація (при перекладі рукописних документів можуть бути важко читані або нечитабельні місця) [25].

У процесі перекладу існує потреба у відновленні логіко-граматичного зв'язку пропозиції. Таким чином, можна позначити, що прийом лексичного опущення, узагальнення, прийом семантичного розвитку і цілісної трансформації найбільш часто використовуються при перекладі тексту з української на англійську – і, крім того, можна виділити групу структурно-логічних перетворень в якості доповнення до поточних перетворень перекладу. У процесі перекладу тексту з української на англійську мову реалізуються наступні стратегії.

1. Стратегія загальної оцінки стилїстичної близькості тексту в оригіналі і тієї групи текстів, до якої повинен належати текст перекладу. При реалізації цієї стратегії перекладач повинен оцінити ступінь емоційності і виразності перекладеного тексту (українською мовою) і привести його, обравши

відповідні еквіваленти, у відповідність з нормами англійського художнього, наукового чи політичного дискурсу.

В рамках цієї стратегії необхідно виділити всі ті частини перекладеного тексту, де його автор підкреслює свою особисту думку, створює «ефект присутності» і вдається до надмірної балакучості. Подальший пошук перекладацьких рішень слід вести відповідно до норм англійського дискурсу. Суб'єктивну, категоричну особисту оцінку рекомендується перетворити в більш імпліцитну оціночну характеристику англійського тексту з меншим ступенем категоричності. Врахування цих особливостей при перекладі більше сприяє забезпеченню прагматичної еквівалентності оригінального тексту і тексту перекладу, ніж пряма передача всіх особливостей оригінального тексту, які порушують норми англійського тексту.

2. Необхідно дотримуватися структури організації тексту перекладу (поділ тексту на абзаци з урахуванням меж суперфразової єдності у вигляді сегментів тексту (усного або письмового), що характеризуються відносною семантичною і функціональною завершеністю, тісними логічними, граматичними і лексичними зв'язками, що об'єднують компоненти тексту.

3. Структурне перетворення конкретних речень, включених у вихідний текст, у речення мовою перекладу. За загальним правилом у процесі перекладу на англійську мову відбуваються такі перетворення:

- структурна трансформація і поділ пропозиції;
- об'єднання речень під час перекладу;
- перетворення, пов'язані з логічним поданням інформації у тексті;
- доповнення або пропуски, що забезпечують дотримання прийнятих граматичних норм побудови речення в англійській мові;
- логічне розташування семантичних груп [37].

При виконанні перекладу художніх та наукових текстів варто приймати до уваги наступні аспекти:

1. Визначити технічну складність, обсяг і лінгвістичні особливості.

2. Перекладач має володіти знаннями у різних сферах, у тому числі культурній та лінгвістичній областях.

3. В окремих сферах наукового пізнання існує потреба у використанні спеціальних методів перекладу, у тому числі й використання двомовних словників.

4. Перекладач повинен знайти мовні структури з тим же виразом, що і написані на вихідній мові.

5. Якість перекладу повинна бути перевірена належним чином, і повинна бути проведена остаточна суворя перевірка, щоб переконатися, що процес був виконаний правильно і перекладені документи готові до використання у практичній діяльності [37].

Таким чином, процес перекладу обов'язково включає в себе реконструкцію тексту, засновану на розумінні та інтерпретації перекладача. Водночас, переклад – це скоріше акт міжкультурної комунікації, аніж акт міжмовної комунікації. Сутнісне значення слова, яке перекладається, напряду залежить від семантичних характеристик, а також способів поєднаних за його допомогою слів. У випадку конституального використання слів у художніх творах, часто знаходить свій прояв глибоке усвідомлення автором його семантичної структури. Це обгрунтовано властивостям для слова парадигматичних і семантичних зв'язків, внаслідок чого лексичний потенціал слова розкривається будь-якою мовою. Отже, ефективність міжмовної та міжкультурної комунікації забезпечується шляхом усвідомлення мовних та комунікативних компетенцій перекладача, його здатності правильно обирати ті чи інші варіанти переклади, використовуючи при цьому різноманітні лексико-семантичні трансформації.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

2.1 Лексико-семантичні характеристики англійських прислів'їв та приказок

Призначення будь-яких прислів'їв та приказок полягає у передачі концентрованої мудрості досвіду певного народу, набутого ним протягом століть, у конкретних формах. При цьому, такі форми повинні відповідати наступним вимогам:

- легкість сприйняття;
- знаходження певного відгуку в розумінні реципієнтів;
- привернення до себе уваги; легкість для запам'ятовування;
- існування можливості для збереження у певній мові протягом тривалого періоду [32].

Кожна із вище представлених вимог виступає в якості невід'ємного елемента паремії. Для більш детального розуміння сутності того, завдяки яким вимогам прислів'я та приказки здатні досягати будь-якої із вище представлених цілей, важливу роль відіграє специфіка їх структурної побудови.

Для прислів'їв та приказок, як і для будь-яких інших категорій текстів, є характерним існування двох ключових складових елементів, якими є їх зміст та зовнішня форма вираження. У випадку, коли існує потреба у здійсненні впливу на свідомість реципієнта, виникає необхідність у використанні певних прийомів, що сприяють лаконічному, цікавому, яскравому та красномовному вираженню ідей. Отже, виникає необхідність у дослідженні таких структурних особливостей прислів'їв та приказок, за допомогою яких їх віднесено до унікальних елементів мовлення та культури певного народу.

У цьому зв'язку існує потреба у дослідженні лексико-семантичний аспект прислів'їв та приказок, що полягає у вираженні фонетичних засобів виразності.

До того ж, саме ці питання виступають в якості основних у процесі перекладу, оскільки відображення таких специфічних аспектів сприяє досягненню адекватності перекладу іншою мовою.

Як вже було зазначено у попередніх розділах даної роботи, для прислів'їв та приказок є характерною наявність лаконічності, дидактичності, а також значного змістовного навантаження. Окрім цього прислів'я характеризуються існуванням яскравої фонетичної виразності. У цьому зв'язку пропонується виокремлювати три ключові елементи досліджуваного аспекту: асонанс, алітерація та римування [27].

Доцільно зауважити, що достатньо велика кількість існуючих паремій збережено до нашого часу майже у незмінній формі, що зумовлено саме існуванням у структурі прислів'їв та приказок зазначеного способу зовнішнього вираження. Так, саме за їх допомогою існує можливість для кращого запам'ятовування і спрощення процесу сприйняття змісту прислів'їв та приказок. Окрім лише практичної значимості фонетичних способів вираження, вони спрямовані на реалізацію естетичної функції. У той же час, більшість із паремій зустрічаються у різних мовах світу.

Особливої значимості у загальній системі фонетичних засобів вираження набуває досягнення співзвучності закінчень у словах, що прийнято називати римуванням. Прийнято виокремлювати два основні різновиди рими, які мають місце у прислів'ях та приказках: 1) окситонна або чоловіча; 2) парокситонна або жіноча [34]. Перший різновид є найбільш поширеним у загальній системі англійських паремій та має відношення до рими, акцентуючи увагу саме на останньому складі, що достатньо часто представлений у формі односкладових лексем. Наприклад, «as the fool thinks, so the bell clinks»; «a hedge between keeps friendship green»; «an apple a day keeps a doctor away» [42]. У представлених прикладах усі приголосні, що розташовані після наголошених складів, повторюються.

Стосовно категорії недостатньо поширених парокситонних рим варто зазначити, що до її складу віднесено повторення голосових передостаннього

складу, на якому робиться наголос. Достатньо часто зустрічається і повторення приголосних після них, наприклад, «many a little makes a mickle»; «birds of feather flock together». В якості ще однієї особливості прислів'їв та приказок можливо виокремити повторення окремих слів, а не лише звуку чи лексеми, наприклад, «like begets like»; «scratch my back and I'll scratch yours».

У прислів'ї «a stitch in time saves nine» простежується використання особливого засобу досягнення виразності, в якому римування поєднано із алітерацією. Остання також використовується в якості особливого прийому, в основу якого покладено повторення однорідних чи ідентичних приголосних звуків. В даному випадку простежується використання близьких звуків [n] та [m], а також дифтонгу [ai], що наявні у двох словах, відіграючи роль рими.

До того ж пропонуємо звернути увагу на прислів'я «No sweet without some sweat», оскільки воно достатньо яскраво відображає використання алітерації, в якій наявний звук [s] на початку трьох окремих слів. Також прослідковується наявність повтору декількох пар звуків [s] та [w], а також звуку [w] окремо. Алітерацію також можливо використовувати на початку другого та третього, першого та останнього, трьох чи більше словах у прислів'ях і приказках одночасно. Наприклад, «dumb dogs are dangerous» [d]; «look before you leap» [l]; «one swallow doesn't make a summer» [s] [42].

В якості особливого різновиду алітерації виступає пароеміон, сутність якого полягає у тому, що кожне із слів у прислів'ях чи приказках починається з однієї й тієї самої приголосної літери. Наприклад, «without wisdom, wealth is worthless» [42].

Також на увагу заслуговує використання в одному прислів'ї чи приказках методу повторення подібних наголошених голосних звуків, що називається асонансом, наприклад, «a rolling stone gather no moss» [o] [34]. В окремих випадках у прислів'ях чи приказках можуть одночасно використовуватися як алітерація, так і асонанс, які впливають на досягнення римування. Наприклад, «A friend in need is a friend indeed» [42]. У представленому прикладі має місце повторення звуків [i] та [d] п'ять разів, а у словах «need» і «indeed» використання

звуку [i] виступає в ролі рими. Саме завдяки поєднання вищепредставлених фонетичних способів існує можливість для яскраве забезпечення виразності та милозвучності прислів'їв та приказок.

Повторення звуку [i] також прослідковується у прислів'ї «time and tide wait for no man». У зазначеному прикладі має місце використання прийому алітерації, оскільки звук [t] представлено у трьох словах, проте у різноманітних позиціях. Так, кожна із вищепредставлених фонетичних характеристик та їх практичне застосування забезпечують виразність прислів'їв та приказок, що також сприяє їх неповторності.

У науковій спільноті достатньо поширеною визнається позиція, у відповідності до якої має місце феномен інтертекстуальності та особливого статусу прислів'їв та приказок. Практичне використання прислів'їв та приказок пов'язано із факторами конситуації текстів, жанрів та побудови вторинних секондарних інновацій. Застосування прислів'їв та приказок у різноманітних текстах пов'язано із високими показниками значимості авторської інтенції.

Для художньої комунікації є характерним різноманіття трансформаційних прийомів прислів'їв та приказок, що навмисно здійснюються авторами для перетворення висловлювань на більш прагматичні. В англійському художньому дискурсі прислів'я та приказки пов'язані саме використанням таких фрагментів, внаслідок чого верифікується їх об'єктивізація та усвідомлення адресатом певної поради, сутності повчання, застереження тощо.

Використання трансформацій у прислів'ях та приказках, у тому числі й шляхом заміни одних елементів на інші, пов'язано із змінами у сутності денотативних та сигніфікативних аспектах. Внаслідок цього має місце інтенсифікація ознак, що знаходять своє вираження саме у таких прислів'ях та приказках, наділенням додатковим сенсом змістовних характеристик, у тому числі й змінами у семантики, що призводить до існування антонімічного значення [19].

Додавання лексичних зворотів до традиційних виразів, а також їх вилучення, обумовлені не виключно інтенцією автора до підкреслення

семантичного змісту такої одиниці та надання експресивного забарвлення, але й категоричне їх спростування. Наприклад, «There is no smoke without fire», що у модифікованій формі має наступний вигляд: «There really is no smoke without fire». В даному прикладі має місце додавання лексичної одиниці «really», внаслідок чого простежується інтенсифікація. До того ж, дане прислів'я можливо використовувати в якості заголовка для статті.

Якщо звернути увагу на можливість структурних змін у прислів'ях та приказках, то для них є характерними трансформація за допомогою розширення розгортання чи вклинювання, а також компресія з відсіканням або контамінацією (стягненням). До того ж, має місце використання смислових або семантичних модифікацій в англомовних прислів'ях та приказках, наприклад, уточнення хронотопу, апелювання до власних назв, використання заперечень або протиставлено для підсилення рематичних характеристик, конкретизація, генералізація тощо [7].

У більшості модифікованих прислів'ях та приказках переважне значення відіграють семантичні трансформації, у яких використано власні назви; зміни, внаслідок яких трансформуються прислів'я та приказки із додаванням смислових груп чи окремих лексичних зворотів; використання розділових знаків з метою конкретизації семантичних характеристик. Отже, можливість структурно-семантичних модифікацій прислів'їв та приказок має місце у випадках існування достатнього матеріалу, тобто вихідних мовленнєвих одиниць, безпосередня наповненість яких відіграє роль інтродукції, основи для епідигматичного прогресу і характеристик зазначеної категорії інноваційних текстів.

В якості ключового механізму модифікації виступає порівняння, за результатами якого знаходять свій прояв подальші модифікації, в окремих елементах синонімії, протиставлення предметних або резонансних повторів. Використання прислів'їв та приказок у різноманітних текстових контекстах пов'язано із високим рівнем значимості авторської інтенції. Використання трансформації у канонізованих прислів'ях та приказках зумовлена потребою у

досягненні автором певних комунікативних ефектів. У разі трансформації семантичної структури, формування нових варіацій прислів'їв чи приказок, має місце й видозмінення їх прагматичних характеристик [7].

У контексті досліджуваного питання доцільно звернути увагу на специфіку вираження емоційного стану шляхом використання прислів'їв та приказок. Це зумовлено тим, що одним із найбільш вдалих засобів передачі емоційних переживань, що одночасно виступають в якості складового елемента будь-якої культури, є саме використання засобів мовлення. Інструменти вербальної концептуалізації емоційного стану відображено в мовленнєвих зворотах на різних рівнях, проте до категорії найбільш комунікативних віднесено саме лексичні та фразеологічні [16].

Варто зауважити, що вплив прислів'їв та приказок на емоційну сферу людини є недостатньо вивченим у науковій спільноті, що зумовлено відсутністю єдиного підходу до розуміння даного питання. Так, у відповідності до позиції В. Панфілова, саме за допомогою використання мовних зворотів існує можливість зафіксувати не лише емоції, але й сутність їх розумової складової, що в окремих випадках набуває відповідного лексичного значення [20].

З метою можливості проведення аналізу специфіки використання прислів'їв та приказок, за допомогою яких можливо виражати почуття чи емоції в англійській мові, можливо звернути увагу на класифікацію, запропоновану К.Є. Ізардом. Так, у відповідності до позиції останнього прийнято виокремлювати десять ключових тематичних груп почуттів людини в англійській мові, якими є наступні: зацікавленість та збудження; задоволення та радість; здивування; страждання і горе; лють та гнів; гидливість та відраза; зневага і презирство; жах і страх; сором'язливість та сором; каяття та провина [15]. Елемент оцінювання вище перелічених фразеологічних одиниць виступає в якості основи для поділу предикатів емоцій людини на три ключові групи, якими є: 1) позитивні; 2) негативні та 3) нейтральні.

Також існує позиція стосовно можливості класифікації за критерієм оцінного елемента, переважну роль в якому відіграють концепти, за допомогою

яких виражаються негативні емоції та почуття. Не зважаючи на це, не логічно применшення значимості позитивних емоцій у житті будь-якої людини, що супроводжується складною системою почуттів, прагнучи до переважання позитивних та видалення негативних емоцій [16].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що відтворення англійських прислів'їв переважно здійснюється в оригінальній формі, що супроводжується використанням особливих патернів поверхневих структур та їх модифікацій. Детермінування останніх має місце за умов наявності цілої низки семантичних та прагматичних факторів мовленнєвого модусу. Шляхом використання прагматичних інтенцій здійснюється об'єктивація емотивності та експресивності прислів'їв та приказок.

2.2 Лексико-граматичні особливості англійських прислів'їв та приказок

У зв'язку із тим, що для англійських прислів'їв та приказок є характерною наявність власної специфічної форми, узагальненого характеру та усталеності, вони сформували власну структурні моделі, що виступають в якості їх особливості. Враховуючи те, що прислів'я та приказки виражені у формі повноцінно завершених речень, то пропонуємо провести їх аналіз саме із зазначеної точки зору.

Так, прийнято виокремлювати чотири ключові різновиди речень, якими є: розповідні, запитальні, окличні та спонукальні, внаслідок чого можливо стверджувати, що прислів'я та приказки також можуть мати саме таку структуру. Доцільно зауважити, що оклична форма речень не є притаманною для англійських прислів'їв та приказок. Не дивлячись на це, в усному мовленні будь-які стверджувальні чи спонукальні паремії досить легко трансформуються в окличні, чому сприяє використання відповідної інтонації.

Отже, для більшості прислів'їв та приказок є характерною наявність саме спонукального та розповідного характеру. Це зумовлено тим, що кінцевою

метою будь-якого прислів'я виступає необхідність розповісти типовий випадок із наявністю типової моралі, а також спонукання слухача до вчинення певних дій чи висновків. Прислів'я і приказки спонукальної форми в будь-якому випадку наділені відтінками поради чи наказу. Інколи зустрічаються випадки, коли в них міститься заохочення до утримання від певних дій [8].

У цьому зв'язку можливо стверджувати, що для них є притаманним існування негативного (заперечного) чи позитивного (стверджувального) підтипів. Стосовно розповідного підтипу доцільно зауважити, що для нього характерна наявність стверджувальної форми, вираження фактів чи об'єктивних суджень. Наприклад, «A good name is better than riches» (стверджувальний тип); «It's not worth crying over spilt milk» (заперечний тип); «Judge not of man and things at first sight» (негативний тип); «If life deals you lemons, make lemonade» (позитивний тип) [33].

Додатково варто звернути увагу на те, що для прислів'їв та приказок спонукального характеру є притаманним переважання імперативних форм чи наказових способів. Наприклад, «keep your powder dry»; «keep your chin up»; «don't teach fishes to swim» [42].

Особливу роль у лінгвістиці відіграють питальні прислів'я та приказки, виступаючи в якості предмета численних досліджень та дискусій. Це зумовлено тим, що невелика кількість англомовних паремій можливо віднести до питальних [13]. Доцільно зауважити, що у більшості випадків вони мають похідний характер від розповідних або спонукальних прислів'їв та приказок. Подібні трансформації зумовлені цілком звичним процесом заміни фразеологічних зворотів у повсякденному спілкуванні. Наприклад, «Beggars can't be choosers» або «Can the beggars be choosers?»; «A leopard cannot change its spot» або «Can the leopard change his spot» [33].

Фактично прислів'я та приказки виступають у формі скомпресованої інформації, що здійснює безпосередній вплив на форми речень, за допомогою яких їх представлено. Застосування ускладнених лексико-граматичних форм не є притаманним для поверхневих структурних елементів прислів'їв та приказок.

У той же час, типовою визнається форма використання простих і складних речень, проте в будь-якому разі вони характеризуватимуться достатньо простою синтаксичною побудовою. Наприклад, «Pride comes before a fall» (є простим реченням, у якому підметом виступає «pride», а присудком – «comes»); «A new broom sweeps clean» (просте речення, у якому складеним підметом є «a new broom», а присудком – «sweeps»); «If it ain't broke, don't fix it» (є складним умовним реченням, у якому підметом є «it», а присудками – «ain't broke» та «don't fix»); у другій частині речення має місце імперативна форма) [42].

Доцільно зауважити, що для окремих англомовних прислів'їв та приказок може бути характерною складнопідрядність (наприклад, «Fools rush in, where angels fear to tread»), а також складно сурядність (наприклад, «Everybody wants to go to heaven, but nobody wants to die»). Для першої форми є характерною наступна структурна побудова: головне речення, а також одне чи декілька залежних [41]. Взаємозв'язок між окремими частинами речення у прислів'ях чи приказках може забезпечуватися за рахунок використання безсполучникового способу або характерних сполучників, зокрема такими як: «because», «that», «when», «where», «who», «if». Із усіх перелічених сполучників найбільш уживаним визнається «if», оскільки переважну частину прислів'їв та приказок складає саме умовний тип речень. Наприклад, «if the cap fits, wear it»; «if you can't stand the heat, get out of the kitchen» [33].

До складу складносурядних речень прийнято відносити два чи більше простих, які є незалежними один від одного, маючи самостійне повноцінне значення. У прислів'ях та приказках із таким різновидами речень переважно використовуються сполучники «but» та «and». Також може мати безсполучниковий спосіб зв'язку, наприклад, «a woman is only a woman, but a good cigar is a smoke» [33].

У переважній кількості прислів'їв та приказок в англійській мові має місце використання типових та усталених союзів. Наприклад:

1. «As...as... / like...like...» (відображено подібність чи відмінності у двох поняттях: a change as good as a rest / march comes in like a lion, and goes out like a lamb);

2. «... than ...» (міститься вказівка на те, що одне явище є краще за інші: to travel hopefully is a better thing than arrive);

3. «There is/ there are...» (акцентування уваги на існуванні конкретних предметів або явищ: for everything there is a season / there are more ways of killing a cat, than by chocking it with cream);

4. «He who...» (мова йде про не персоніфіковану особу, її вчинки та настання можливих наслідків: He who sups with the devil, should have a long spoon);

5. «If..., (then).../ When..., (then)...» (використання вказівки на умову чи підстави настання чогось: if anything can go wrong, it will / when the going gets tough, the tough get going);

6. «Every [noun] + [verb]» (узагальнення ознаки чи дії для чогось або когось: every man has his price / every picture tells a story) [36].

У контексті досліджуваного питання варто звернути увагу на часових аспектах речень, якими представлено прислів'я та приказки. Не дивлячись на існування конкретних часових форм, прислів'я та приказки мають «загальночасовий» характер [2]. Це пов'язано із неможливістю їх обмеження певними часовими рамками.

Найбільш поширеним є використання дієслів у теперішній часовій формі, інколи поєднуючись із таким словом як «always». Наприклад, «the unexpected always happens»; «slow and steady wins the race»; «plenty is no plague» [42]. В інших випадках зустрічається використання дієслів у тривалому теперішньому часі, наприклад, «know where one is going»; «don't cut the bough you are standing on» [33]. Також міє місце застосування простого минулого та майбутнього часів, наприклад, «too much curiosity lost Paradise»; «faint hart never won fair lady»; «he who keeps company with the wolf, will learn to howl»; «he who chatters to you, will chatter of you» [33].

У зв'язку із вищевикладеним можливо зробити висновок, що завдяки своїй виразності та значним впливом на слухача, прислів'я та приказки мають специфічну структурну побудову. Зосереджуючи людський досвід, вони коротко передають історичні події минулого для подальшого впливу на майбутнє. При цьому, для англословних прислів'їв та приказок є притаманним використання простих граматичних структур, що зумовлено необхідністю мовленнєвої економії та компресуванні інформації. Саме граматичне ущільнення виступає в якості обов'язкової ознаки англословних прислів'їв та приказок, оскільки саме від рівня вираження залежить майстерність складення прислів'я.

2.3 Стилiстичнi характеристики англiйських прислiв'їв та приказок

Наступним важливим аспектом, використання якого сприяє досягненню виразності прислів'їв та приказок, виступає рівень майстерності застосування стилістичних засобів, тобто тропів. Саме завдяки їх використанню здійснюється вагомий вплив та образні аспекти будь-яких прислів'їв та приказок, виступаючи в якості їх невід'ємного елемента. У випадку відсутності спеціальних художньо-стилістичних засобів будь-які прислів'я та приказки набуватимуть форми звичайних речень. В якості основи подібних стилістичних засобів прийнято розглядати підсилення та перенесення характеристик предметів та явищ. До категорії художніх зворотів, що переважно застосовуються у прислів'ях та приказках, віднесено антитези, епітети, метонімію, синекдохи, іронію, гіперболи, метафори, персоніфікацію та повторення [27].

Одним із ключових елементів будь-яких прислів'їв та приказок виступає відображення емоційного стану мовця та характеристика його власного бачення певних ситуацій чи предметів. Найбільш вдалим інструментом у цього випадку є використання епітетів, тобто слів (зокрема прикметників), за допомогою яких визначається якісна сторона понять чи явищ, одночасно підкреслюючи певні риси або специфічні ознаки [1]. Для епітетів є притаманним достатньо поширене застосування у художньому мовленні, у тому числі й малих фольклорних

жанрах. Наприклад, «every cloud has a silver lining»; «it's the squeaky wheel that gets the grease»; «mighty oaks from little acorns grow» [33].

Під метафорою прийнято розуміти свідомий відхід від очевидних та буквальних трактувань сутності понять або образів. В її основу покладено необхідність розкриття змісту конкретного явища, із використанням специфічних особливостей інших явищ [26]. Так, протягом усього процесу метафоризації спостерігається проведення прямих аналогій та відображенні переносного змісту явищ та предметів. Враховуючи те, що метафоричність вважається притаманною для прислів'їв та приказок рисою, що є невід'ємною вимогою до переважної кількості пареміологічних одиниць, метафору розглядають в якості широковживаного засобу виразності. Необхідність використання метафор зумовлена тим, що у прислів'ях та приказках досить часто знаходять своє вираження комплексні та неоднозначні ознаки реальної дійсності. У подібному випадку метафори виступає в ролі інструмента їх номінації, оцінювання та опису. Наприклад, «an ill wind that blows nobody any good»; «why buy a cow, when milk is so cheap» [33].

Достатньо подібною до метафори є категорія персоніфікації (уособлення), що полягає у перенесенні ознак чи властивостей живих істот на неживі предмети. Наприклад, «envy has no holiday»; «necessity is the mother of invention»; «a stitch in time saves nine» [33].

Достатньо пов'язаними між собою є такі категорії як метафора, синекдоха і метонімія, що зумовлює потребу в проведенні їх диференціації. Так, за допомогою використання метафор існує можливість для розкриття явищ через призму ознак, характерних для інших об'єктів чи явищ. У свою чергу, метонімія виступає в якості процесу, що пооягає у заміщенні одних слів іншими, які є сумідними за своїми властивостями. Різновидом останньої є синекдоха, що використовується також на позначення процесу перейменування, проте в даному випадку мова йде про заміну цілих понять частиною інших [1].

Не дивлячись на те, що вище нами представлено визначення досліджуваних категорій, відмінність між ними все ж таки прослідковується

недостатньо. У цьому зв'язку пропонуємо звернути увагу на приклади їх використання в англомовних прислів'ях та приказках:

1. Синекдоха: «make hay while the sun shines / the early bird catches the worm»;
2. Метонімія: «who has a fair wife needs more than two eyes»;
3. Метафора: «fair play is a jewel» [42].

Поширеним явищем в англомовних прислів'ях та приказках є використання антитез, тобто протиставлення риторичного характеру. Її ключовим завданням виступає вираження контрасту між поняттями чи явищами, які протиставляються завдяки використанню різких порівнянь та акцентування уваги на їх протилежних характеристиках [9]. У переважній більшості випадків антитези використовуються з метою передачі більш високої значимості одного предмета чи явища у порівнянні з іншими. Наприклад, «the wound caused by words is worse than the wound of the bodies»; «actions speak louder than words»; «blood is thicker than water» [42].

Для більш яскравого відображення та передачі змісту англомовних прислів'їв та приказок, глибокого усвідомлення застережень, порад чи рекомендацій, прийто використовувати гіперболізацію, що полягає у навмисному та очевидному перебільшенні [20]. Ключове завдання гіперболи полягає у наданні естетичного, переконливого та емоційного забарвлення. Доцільно зауважити, що у переважній кількості випадків перебільшення може сягати крайнощів та не сприйматися буквально. Наприклад, «between promising and performing a man may marry his daughter» [42].

Особливу роль у загальній структурі англомовних прислів'їв та приказок займає використання іронії, тобто специфічного прийому, що характеризується гумористично-сатиричним забарвленням, сутність якого полягає у застосуванні альтернативних значень, що є протилежними до істинного змісту висловлювання [28].

Іронію прийнято використовувати у контексті жартівливого відношення до ситуації, явища чи об'єкта. При цьому, вона може характеризуватися як

негативною, так і позитивною конотацією. Таким чином, іронію слід розглядати в якості гумористичних висловлювань, що знаходить своє зовнішнє вираження через інакомовлення. Фактично іронія виступає в ролі способу відображення правдивих відомостей, проте у жартівливій формі. За загальним правилом у реальній мовленнєвій ситуації іронічність виділяється мовцями за допомогою використання відповідної інтонації. Наприклад, «to shout louder, employ the silence»; «good fence make good neighbors» [42]. В останньому прикладі має місце використання іншого способу виразності, а саме повтору.

У контексті досліджуваного питання доцільно також звернути увагу на таку стилістичну фігуру як еліipsis, що безпосередньо впливає на синтаксичну побудову прислів'їв та приказок [42]. Його використання дозволяє вилучити із загальної структури речень тих слів та словосполучень, які читач має змогу домислити самостійно, спираючись виключно на представлений контекст. Ключовою метою використання еліipsisу в прислів'ях та приказках виступає необхідність в ущільненні речень та досягнення їх лаконічного викладення. Наприклад, у другій частині прислів'я «no one is a fool always, everyone sometimes» [42] має місце вилучення «...is a fool...», проте читач інтуїтивно може відновити виключений елемент. Саме це позитивно позначається на мовній економії викладення прислів'я.

Отже, розглянуті поетичні тропи відіграють величезну роль у створенні виразності пареміологічних одиниць. Їх широке використання зумовлене потребою трансформувати форму звичайного речення в таку, яка б неодмінно привертала увага слухача, підкреслювала основний сенс виразу та підвищувала його естетичність. Найбільш поширеним виявилось використання таких засобів художньо-естетичних засобів: алітерація, рима, асонанс, повтор, метонімія, метафора, синекдоха, персоніфікація, антитеза, гіпербола, епітет та іронія. Її вживання є критично важливим в контексті будь-яких фразеологізмів або паремій. Саме вони роблять їх унікальними мовними одиницями.

РОЗДІЛ 3

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

3.1. Особливості перекладу прислів'їв та приказок, що мають аналоги в українській мові

Інтертекстуальність — це відношення одного тексту до інших текстів, що відрізняються за змістом, жанрово-стильовою специфікою, структурною побудовою, формо-символічним вираженням та іншими ознаками. Інтертекстуальність є основою і необхідною передумовою творення нових текстів, тобто як системний чинник творення мови.

Інтертекстуальність чітко відображена в різноманітних формах і типах міжтекстової взаємодії, що характеризується функціонально-стилістичною приналежністю текстів та їх загальноприйнятими характеристиками в межах однієї сфери комунікації. Водночас одним із найважливіших елементів комунікативної взаємодії є дискурс, який у більшості текстів розглядається як спосіб культурної комунікації [30].

Використовуючи таке явище, як інтертекстуальність, можна зрозуміти стан існування сучасної людини у світі текстів, особливості її мислення та світосприйняття, коли все вже було представлено попередньою людиною, тобто в слова іншого. У свідомості читача тексти можуть допомогти відкрити нові, раніше невідомі смисли, які пов'язані з перетином двох текстів і з цим нашаруванням кількох семантичних значень.

Варто зазначити, що феномен інтертекстуальності є старшим за концепцію, яка використовується для його представлення. Як яскравий приклад цього твердження можна звернути увагу на Біблію, яка писалася протягом двох тисяч років пророками, апостолами, представниками різних культур і народів, пізніше ці тексти були переписані і цілий набір доповнень були внесені

поправки, які в окремих випадках суперечили іншим фрагментам тексту. Саме цим аргументують суперечності в Біблії, яка також містить певні запозичення з шумерської міфології [34].

Наукова категорія «інтертекстуальність» була введена в наукову комунікацію Ю. Крістєвою в 1967 р., що повністю змінило погляд М. Бахтіна на інтерсуб'єктивність у діалозі. Вчений спеціально зводив інтертекстуальність до предметної площини, стверджуючи наступне: «Будь-який текст будується як мозаїка цитат, будь-який текст – продукт вбирання і трансформації якогонебудь іншого тексту. Тим самим на місце поняття інтерсуб'єктивності стає поняття інтертекстуальності, і виявляється, що поетична мова піддається як мінімум подвійному прочитанню» [19].

Так, М. Бахтін є прихильником інтерсуб'єктивної взаємодії, а Ю. Крістєва – інтероб'єктивної. Категорія «інтертекстуальність» розглядається як поєднання ознак суб'єкта та об'єкта, що пов'язане з подвійністю діалогізму. У цьому плані прийнято використовувати інший підхід до пояснення інтертекстуальності, оскільки автор набуває статусу безособового письменника, який організовує зіткнення «голосів».

Ю. Крістєва ототожнює поняття тексту і теми, оскільки сприймає сам текст як співрозмовника теми, а отже, тема – це текст [19]. З таким ототожненням пов'язаний баланс особистісних характеристик автора, розмежування об'єкта та суб'єкта, в результаті чого тлумачення сутності інтертекстуальності розглядається як взаємодія текстів і відбувається без додаткових зусиль. цей предмет.

У науковій літературі зазначається, що категорія «інтертекстуальність» тісно пов'язана з таким поняттям, як «діалогічність», оскільки виникла там. Отже, згідно з позицією М. Кожиної, діалогічність існує у відношенні двох або більше семантичних позицій, до яких належать:

- Враховування позиції читачів і опонентів;
- Використання діалогу, щоб показати деталі того, що сказав співрозмовник.

У свою чергу А. Арутюнова пропонує розглядати діалогічність як текстову категорію, що характеризує читацьку спрямованість тексту, специфіку його змісту та мовленнєвих особливостей, можливість взаємодії з іншими висловлюваннями, тобто інтертекстуальність, парність і рівноправність. певної форми діалогу характеризують взаємодію двох сторін. Такий підхід допомагає охопити як внутрішню, так і зовнішню ідеологію тексту (останню вважають інтертекстуальною) [34].

Теоретичне підґрунтя інтертекстуальності є неоднозначним від моменту її виникнення до всього процесу розвитку, оскільки спостерігається існування двох основних течій, представлених М. Бахтіним та Ю. Крістевою. Ряд спроб поєднати принципово протилежні підходи призвели до появи термінологічних розбіжностей, включаючи створення нових термінологічних категорій, таких як транстекст або транспозиція, які ще не такі широкі, як інтертекстуальність.

Ідеї Ю. Крістевої розвинув Р. Барт, який розглядав літературу як «письмо», і у зв'язку з цим дослідники трактують її не як пасивний результат суспільного розвитку, а як цілком активну силу, здатну впливати на розвиток історії. Саме Р. Барт запропонував класичний метод розуміння інтертексту, за яким можна ідентифікувати будь-який текст, будь-який інший текст може існувати в інтертексті в більш-менш усвідомленій формі на різних рівнях: текст. Будь-який текст розглядається дослідником як нова «тканина», створена за рахунок наявних цитат.

Текст мислиться як новотвір, сформоване на основі вже існуючих прикладів, схоже на цілісну картину, яка створюється шляхом поєднання окремих елементів у ціле. Насправді тексти є збігом цитат різного характеру та природи, «гетерогенних за своєю природою, багатозначних і поліфонічних, незавершених, а не замкнутих, внутрішньо динамічних, потенційно відкритих для подальших семантичних шарів, розширень». По суті, автор еквівалентний безособовому сценаристу, чиє існування повністю закінчується в контексті створення тексту. Саме сценарій організовує взаємодію позицій і перспектив, але не бере безпосередньої участі в цьому протистоянні. По суті, текст починає

існувати автономно, жодним чином не залежним від автора, але здатним виявляти різноманітність і поліфонію власної природи [5].

Саме Р. Барт визначив позицію читача щодо твору. Згідно з позицією автора, останній повинен мати можливість самостійно розпізнавати реальну дійсність, а також текст в оточенні подібних об'єктів, тобто культурний і соціальний бекграунд, без якого неможливо побачити суть тексту. На думку Г. Косикова, Р. Барт розкриває не лише суперечливий характер взаємодії тексту й твору, а й суперечливість самого тексту, зокрема структури попередніх текстів. Мова йде про підсвідомий вплив пам'яті, за допомогою якої можна зібрати частини вже наявних творів. У цьому випадку твір консервативніший за текст, накладаючи на нього обмежувальний вплив і впорядкованість, що забезпечується реалізацією авторського бачення моделі світу [18].

Якщо певні інтертекстуальні елементи (такі як алюзії, цитати або ремінісценції) включені в текст, вони можуть існувати лише за умови їх ефективного взаємозв'язку та поєднання. Як зазначає наукова література з цього питання, культура всього людства розглядається як вміщена в одному тексті, єдиному інтертексті. Будь-який новостворений текст повинен містити такі обов'язкові елементи: єдиний попередній текст (літературна традиція чи культурний фон) та інтертекст, оскільки вони є безпосередніми елементами культури. Текст не забезпечує логічної взаємодії між почуттями, коли він рухається між ними, тому вони не відкриті для багатьох інтерпретацій [34].

На думку Ю. Крістєвої, породження інтертексту визначається процесом читання тексту, оскільки він формується в процесі ознайомлення з чужими словами, тому будь-який текст є перетином інших текстів, тому що може утворювати один зміст. новий текст [19]. Р. Барт, у свою чергу, пояснює інтертекстуальність текстів не їх походженням, а процесуальною специфікою, виявленням можливих шляхів формування нових смислів. У процесі створення тексту сценарист запрошує читача стати учасником своєї гри, водночас надаючи можливість самостійно брати участь у творенні тексту [5].

Інтертекстуальна взаємодія – один із елементів художньої творчості, що включає процес орієнтації на реципієнта, як спільну пам'ять реципієнта. З одного боку, автор спрямовує текст до ідеального читача, з іншого – сам виступає в ролі останнього, активно включаючись у цей твір і поєднуючи його з існуючим (своїм і чужим). У процесі сприйняття творів за допомогою отриманої інформації та рівня мови й культури читачі стають все ближчими до себе, з цього народжуються стосунки між мовцем і адресатом.

Формально інтертекстуальність – це спосіб введення певного тексту в існуючий текст, а семантично – це здатність тексту нарощувати власний семантичний потенціал з урахуванням змісту інших творів. Таким чином, завдання інтертекстуального аналізу покликана забезпечити новий поштовх для розуміння використання текстів, у яких «семіотичні центри вибухають на тріщинах імітації (наслідування, подібності, наслідування)», це досягається крізь призму перспективи читання [33]. У деяких випадках завдяки взаємодії з іншими текстами автор має можливість повністю реалізувати свій потенціал. Завдяки використанню інтертекстуального синтезу виявляється рівень його ерудиції та творчих здібностей. Використання інтертекстуальних методів викликало певні дискусії серед вчені-літературознавці. Доречно для визначення можливих впливів або позик. Складність усього процесу інтерпретації окремого тексту в контексті інтертекстуальності пов'язана з прихованою природою цієї взаємодії, підсвідомою схильністю авторів використовувати конкретні джерела або ретельно приховувати запозичення [33].

Як зауважив з цього приводу месьє Монтень: «Я вітаю людину, яка зможе мене викрити, тобто, яка за допомогою простого чіткого судження, простої витонченості та сили вираження зможе поєднати моє запозичення з моїми власними Окремими думками. . Тому що, хоча я сам часто не можу сказати, звідки вони беруться, коли я втрачаю пам'ять, у своїй здатності я дуже добре знаю, що чудові квіти, розкидані по всьому моєму дому, зовсім не мої. , набагато більше, ніж мій. Власний дар" [27]. Отже, в даному випадку мова йде про наявність підсвідомих актів у пам'яті та запозичень, які не завжди можливі, але

вони відбуваються під час творчого процесу. На думку автора, інтертекстуальність можна поділити на два види: свідому та несвідому. Водночас у випадку несвідомої інтертекстуальності йдеться про формування нової, ширшої моделі.

Необхідність розрізняти авторську та читацьку форми інтертекстуальності пов'язана з різницею в рівнях компетенції таких комунікативних суб'єктів, часовими розривами між створенням і сприйняттям тексту, навмисним приховуванням авторами інтертекстуальних зв'язків, нездатністю передбачити потенційне розмаїття результатів читацької інтерпретації, неможливістю передбачити різноманіття результатів читацької інтерпретації тощо. З точки зору читача, інтертекстуальність – це вказівка отримати глибше розуміння природи текстів або вирішити проблему текстового розуміння (текстові аномалії) шляхом встановлення багатовимірних зв'язків з іншими текстами. Інтертекстуальність, у свою чергу, є способом виникнення власних текстів і піднесення власного поетичного «Я» з точки зору автора, використовуючи контрасти, ототожнення, маскування з текстами інших авторів. складна система взаємозв'язків. Як зазначала Н. Кузьміна, відносини між автором і реципієнтом є дзеркальними, оскільки автор використовує механізм мовного кодування, який передає через текст певний зміст, - читач у процесі сприйняття готового тексту використовує декодування. механізму, щоб зрозуміти його природу [34].

Загалом авторська інтертекстуальність спрямована на чітко визначену тему чи набір тем для виявлення текстових зв'язків і виконання авторських, модальних текстових нюансів. У деяких випадках інші читачі не помічають цього інтертекстуального зв'язку, оскільки вони сприймають текст поза інтертекстуальною конотацією, закладеною в ньому.

На думку Н. Пігге-Гро, за допомогою інтертекстуальності можна «вивести на сцену» семантичну специфіку художніх текстів, умови знайомства з ними, їх сприйнятливості і глибинну сутність. Таким чином автори визначають не лише особливості сприйняття тексту, а й способи його інтерпретації. Один і той самий текст не збігається в розумінні читача й автора, але простежується ряд збігів,

пов'язаних зі спільністю одного й того самого мовного сигналу, культурного центру й епохи, залишених автором для читача. моменти розділяють періоди [35].

М. Ріффатер зазначає, що розуміння природи інтертекстуальності через читання допомагає виявити особливий жах, коли інтертекст потрібно знайти самостійно. Науковці розрізняють поняття факультативної та обов'язкової інтертекстуальності. Водночас саме останній забезпечує виконання імперативних функцій, які є основою для декодування повідомлень [34].

Використання інтертекстуальності дає змогу авторам збільшити змістовний потенціал творів шляхом використання фрагментів інших творів, їх перерозташувань, орієнтовних посилань тощо. Використання інтертекстуальних елементів у новостворених текстах як засобу згортання інформації попередніх текстів, а для новостворених текстів – як інструменту реалізації його фундаментальної сфери, призводить до створення інтертекстуальних семантичних просторів. Встановлення існування цих фундаментальних доменів вважається однією з головних функцій перекладача, який, відповідно до свого рівня інтертекстуальної компетенції, має здатність формувати текстовий простір, що сприяє формуванню нових смислів у тексті. Чим більше семантичних зв'язків проявляється в тексті, тим більший простір для інтерпретації, тобто творчої реалізації тексту та реіфікації тексту у свідомості читача. Різноманітність текстових норм пов'язана із суб'єктивними особливостями читачів і можливістю багаторазового сприйняття текстів [34].

Щоб яскравіше відобразити розуміння художніх текстів крізь призму інтертекстуальності, Ю. Крістева зосереджує увагу на тлумаченні дієслова «читати», заміненого на «красти», «вкрасти», «вкрасти», «вкрасти», «вкрасти». , тощо поняття. «збирання», «прослуховування», «підбирання» тощо. У цьому контексті категорія «читання» — це активна участь, активний спосіб привласнення праці інших. Фактично «писати» трансформується в «читати». у виробничій галузі парагматичне письмо як прагнення до підприємливості та участі [19].

3. Мітосек, аналізуючи погляди Ю. Крістевої на інтертекстуальність художніх текстів, зазначила, що не існує поділу між процесом письма та процесом читання, тобто не існує поділу між процесом творення та процесом сприйняття. художні тексти. Водночас два вищезазначені поняття отримали статус інтертекстуальності та стали основою художнього дискурсу. Загалом позицію Ю.Крістевої можна представити з трьох позицій:

1. Процес написання являє собою запис читання.
2. Будь-який текст виступає в ролі посилення на інші літературні твори.
3. Інтертекстуальність виступає в якості обов'язкової характеристики будь-якої літературної практики [26].

Новостворені тексти перебувають у діалогових стосунках з іншими текстами, наділяються новими значеннями, вибірково реалізують індивідуальні значення. Крім того, в окремих випадках відбувається вибіркова трансформація художнього смислу або руйнування вихідної смислової системи (у випадку пародії). Стилiстичний вплив безпосередньо пов'язаний із художньою комунікацією та взаємодією текстових даних, що є більш імпліцитним для інтертекстуального сигналу, і водночас забезпечує широкий простір для інтерпретації читачів [30].

Порівняно з науковими текстами, особливість взаємодії текстів і мистецтва полягає в його більш сильній експресивній силі. Комунікативно-прагматичні особливості наукового мовлення зумовлюють наявність інших особливостей текстової взаємодії. Наукова комунікація не характеризується використанням імпліцитних або неявних імплікацій, тобто потреби в певності та явному поясненні, щоб відрізнити власні знання від знань інших. Таким чином, для наукового викладу характерно подання повністю явних і квазіявних інтертекстуальних позначок: цитат, лапок, використання додаткових графічних засобів, непрямой мови, фонового заняття, бібліографічного обладнання, анотацій, додатків тощо.

У сфері наукової комунікації інтертекстуальність розглядається як загальний принцип побудови тексту на рівні змісту, оскільки будь-який твір

пов'язаний з іншими дослідженнями і є різновидом мікротексту. Отже, згідно із законом безперервності знань, будь-який новостворений науковий текст має бути включений у складний механізм збереження знань і людського спілкування. Як зазначає з цього приводу Л. Славгородська, наукові тексти лежать на перетині двох ланок комунікації: від одного вченого до іншого, від одного етапу розвитку знання до іншого. Використовуючи наявну інформацію у вже створених текстах, агенти знань мають бажання здійснювати власну творчу діяльність і створювати нові тексти [30].

Принципово протилежна риса інтертекстуальності має місце у сфері художньої комунікації, оскільки вона не має обмежень, встановлених у наукових текстах, оскільки в більшості випадків художня форма тексту виступає вираженням його змісту. Тому інтертекстуальність має особливе значення в системі художньої оповіді та є важливим засобом створення текстів. Важливими джерелами інтертекстуальності як основи взаємодії змістових структур є літературний, художній та соціально-історичний аспекти.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що інтертекстуальність проявляється у використанні вже існуючих текстів, тобто потенційно самостійних елементів змісту мовного твору, за допомогою яких формується «культурна свідомість» автора, звертаючись до читача. , можна досягти. Попередній текст є результатом значущого звуження та метонімічної альтернативної форми оригінального тексту з такими ознаками: автоматична семантика, відсилання до реінтерпретації (повторне використання в інтертекстуальних списках).

3.2. Специфіка перекладу прислів'їв та приказок, що не мають аналогів в українській мові

Автором однієї з найперших спроб класифікації інтертекстуальності часто називають італійського вченого Д. Б. Конте, прикладом чого є його робота

«Memoria dei poeti e sistema letterario». Тому автори пропонують п'ять основних типів інтертекстуальності, до яких належать:

- парафрази як синонімічні звороти;
- співвідношення між текстами, що об'єднуються на засадах загадки та відповіді;
- діалогічний взаємозв'язок із літературною сферою та культурними традиціями;
- іронічну ремінісценцію та метафоричну реактивацію знаків з уподібненням до метафоричної алюзії.

Так, для даної класифікації є притаманним поєднання форм та окремих різновидів інтертекстуальності [34].

Класифікація, запропонована Л. Дженні, базується на критеріях збереження та трансформації вихідних форм, і автори включають наступне:

- еліпсис, тобто зменшене відтворення джерел;
- параномазія, тобто ремінісценція, за допомогою якої існує можливість для збереження мовного ладу;
- ампліфікація, тобто вихід за межі віртуально наявних значень у джерелах;
- інверсія, тобто зміна, перестановка ціннісних характеристик чи порядку окремих елементів джерела (наприклад, у випадку пародіювання);
- гіпербола, тобто переведення джерела на більш високий ступінь;
- перенесення семантичних джерельних схем до іншого контексту [24].

М. Ріффатер пропонує три основні типи інтертекстуальності, а саме:

- 1) комплементарність (кожен знак має приховане значення, крім безпосереднього, тому читач зобов'язаний їх ідентифікувати);
- 2) посередницький, тобто наявність зв'язку між текстом і інтертекстом, прояв якого забезпечується через посередництво третього тексту;

3) Внутрішньотекстовий, тобто там, де в тексті досягається закодована інтертекстуальність і може використовуватися розпізнавання стилістичної різниці [37].

Більшість науковців, які досліджували систематику інтертекстуальних зв'язків, регулярно пов'язують їх із різними стилістичними персонажами, переважно метафорами та метонімами. Наприклад, З. Мінц пропонує досліджувати інтертекстуальність як різновид «референційної метонімії», під якою слід розуміти творчу діяльність окремих авторів або посилання на конкретних класиків. Водночас звернення інтертекстуальності до конкретних стилістичних персонажів звучує її значення, оскільки воно є ширшим і може бути виражене кількома способами [34].

У свою чергу Н. Кузьміна стверджує, що інтертекстуальність – це специфічна взаємодія між текстами, яка проявляється за допомогою відповідних мовленнєвих сигналів. Тому через призму різних теорій, таких як семіотика, денотація та інформатика, автор системно осмислює феномен інтертекстуальності як базову категорію. Через призму референції тексти характеризуються існуванням «подвійних референційних відношень» від зображувальної реальності до інших текстів [20]. Водночас у науковій літературі це твердження сприймається дещо неоднозначно, оскільки інтертекстуальність не слід розглядати як критерій естетичності тексту, оскільки вона є показником ерудиції автора та читача. Водночас це може бути забезпечено лише в тому випадку, якщо воно супроводжується процесом виявлення текстових зв'язків як шляхом вивчення попереднього досвіду автора, так і спостереженням за ключовими ідеями підтексту [34].

Інтертекстуальність І. Арнольд розглядає як особливу включеність з іншими словесними суб'єктами в текст або інший завершений текст, або його фрагменти у вигляді позначених чи не позначених, трансформованих чи незмінених уривків, алюзій чи ремінісценцій [34]. Ж. Женетт, у свою чергу, пропонує розглядати інтертекстуальність у вузькому розумінні, оскільки він розглядає інтертекстуальність як форму транстекстуальності, перебування

одного тексту в інших текстах. Як найбільш загальне поняття автор використовує категорію «транстекстуальність», що еквівалентна «трансцендентальності», тобто все, що виходить за межі одного тексту, міститься у зв'язку з іншими текстами.

У своїй праці «Palimpsestes: La littérature au second degree» Ж. Женетт запропоновано використання п'ятикомпонентного підходу до класифікації різновидів транстекстуальності (текстуальної трансценденції), основу якої складають різноманітні критерії. Такими різновидами є наступні:

— інтертекстуальність, за допомогою якої можливо охарактеризувати особливості взаємодії між текстами;

— архітекстуальність, тобто жанровий взаємозв'язок між окремими текстами та елементами;

— метатекстуальність – процес привнесення елемента коментування, за відсутності обов'язкової вимоги стосовно називання тексту, що підлягає такому коментуванню;

— пара текстуальність, тобто взаємозв'язок та взаємодія між заголовком, епіграфом, передмовою та інших структурних елементів з текстами;

— гіпертекстуальність, тобто існування такого типу взаємозв'язків, що забезпечує поєднання текстів з попереднім, приймаючи за основу його модифікацію (наприклад, пародія, висміювання, травесті, карикатура тощо), внаслідок чого досягається імітаційно-пародійний ефект.

У рамках усіх перерахованих типів зазвичай виділяють спеціальні підтипи, за допомогою яких класифікація набуває розгалужених форм. Наприклад, гіпертекстуальність може бути досягнута у формі пародії чи трансформації, яка тісно пов'язана з пародією та стилізацією. Ж. Женетт неодноразово наголошує на відкритості та взаємопроникненні всіх видів інтертекстуальності [34].

Відповідно до позиції М. Пфістера та У. Бройха, прийнято розрізняти однотекстові та систематично-текстові цитати. У тих випадках, коли існує зв'язок між двома окремими текстами, мова йде про одну текстову цитату, а між кількома наборами текстів - про системний текстовий текст.

Крім того, дослідники пропонують розрізняти «горизонтальну» та «вертикальну» проєкції інтертекстуальності. Горизонтальна проєкція інтертекстуальності мислиться як інтерсуб'єктивний феномен: як діалог між автором і читачем, за допомогою якого забезпечується реалізація закладених у тексті процедур рецепції. У другому випадку йдеться про взаємодію між давніми та сучасними текстами, з якої виникає семантична ієрархія, а також формування глибин конотації. У контексті цього підходу необхідно розглядати кількісний склад тексту, оскільки саме він вимірює міцність тексту. Тому, щоб виділити показники сили взаємодії тексту, необхідно враховувати кількість текстів, що взаємодіють між собою. Для встановлення показників інтертекстуальної цитованості автори пропонують такі шість критеріїв:

— комунікативність, під якою розуміється ступінь розуміння інтертекстуальної значимості з точки зору автора і читача;

— референційність, тобто взаємозв'язок між текстами, інтенсивність якого зумовлена рівнем лематизації одного тексту іншим;

— структуральність, тобто рівня визначеності використання одного тексту в межах іншого;

— рефлексивність, за допомогою якої підтверджується факт того, наскільки свідомо автором прояснюється потреба у включенні одного тексту до іншого;

— діалогічність, тобто визначення ступеня дистанційності або асиміляції з новим сенсом тексту;

— селективність або вибірковість [34].

Крім того, У. Бройх також розрізняв мічену інтертекстуальність та немарковану інтертекстуальність. При цьому останнє проявляється у тому, що автор несвідомо цитує чужі тексти, або навмисно приховує, покладається на начитання чи проводить якусь «гру» з читачами, щоб досягти мети змусити його з'ясувати джерело незалежно. Дослідники зосереджувалися на інтертекстуальних маркерах, іменах героїв, використанні різноманітних

шрифтів, виділеному курсиві, іншомовних посиланнях, стилістичних контрастах тощо [34].

Відповідно до таксономії, запропонованої Дж. Генетто і Н. Піге-Грос, виділяють такі форми інтертекстуальних зв'язків:

- 1) Відношення взаємної присутності, тобто цитата, натяк, плагіат, цитата;
- 2) Похідні відносини, що розуміються як пародія, карикатура та стилізація.

У рамках інтерекзистенції дослідники також окремо виокремили явні та імпліцитні інтертекстуальні зв'язки. У першому випадку мова йде про цитати як показники авторитетності та автентичності тексту, а також про професійні посилання, у другому – про алюзії та плагіат, активізуючи пам'ять у процесі визначення, яка потрібна для розуміння. походження та функції текстів.

У контексті похідних відношень дослідники наголошували на тому, що пародія і пародія є трансформаційними процесами, заснованими на першоджерелі, а пародія – основою стилізації. Весела сатира безпосередньо пов'язана з переформатуванням будь-якого твору низького стилю за умови збереження його сюжету. Водночас суть пародії полягає в забезпеченні текстових трансформацій, дотриманні сюжетних змін при збереженні стилю. Стилізацію вважають способом розкриття його сутності, етапом у творчості автора тексту [35].

Н. Фатєєва, відзначаючи складність і схематизацію таксономічних критеріїв, запропонованих Ж. Женетт, запропонувала власний системний підхід, що передбачає виділення окремих підвидів та інтертекстуальний підхід. Так, у контексті текстуальності вчений розрізняє заголовки цитат та епіграфи, у контексті текстуальності мета полягає в додаванні «чужих» текстів, парафразів, варіацій на теми попередніх текстів, мовних «ігор із читачем». . Крім того, дослідники вводять у вжиток категорію «посттроп», під якою слід розуміти маркер міжтекстових зв'язків, і пропонують розрізняти інтертекстуальну інтертекстуальність та стиль, складовий і морфемний типи. Проміжні тропи та стилістичні персонажі ґрунтуються на знакових трансформаціях, які

ґрунтуються на співвідношенні вираження в інших художніх жанрах, таких як література, музика, живопис тощо [34].

М. Гловінський запропонував ключовий метод класифікації Ж. Женетта, який він звів до її окремих компонентів. Необхідність відмежування гіперінтертекстуальності від інтертекстуальності науковці вважають проблемним питанням, про що свідчить відсутність встановлених меж, за допомогою яких відбувається розподіл важливих явищ, а наявність великої кількості маргінальних, погано визначене явище всупереч його чіткій кваліфікації. Намагання уникнути повторення гіпертекстів та інтертекстуальності пов'язане з тим фактом, що перша категорія відноситься до специфічних взаємодій між текстами, в яких гіпертекст, тобто новий твір, неможливо зрозуміти без використання вторинних текстів, тобто тих, текстів, що перед створенням нового.

Водночас вчені не вважають властивою тексту паратекстуальність, тобто співвідношення тексту й епіграфа, передмови й післякриптуму. У зв'язку з цим він пропонує уникати використання паратекстуальності у формі поза питанням інтертекстуальності. Водночас паратекстуальність розглядається як інтертекстуальність у тексті, оскільки йдеться про існування зв'язків між текстом та його окремими елементами, тому її усунення не викликає заперечень.

М. Гловінський, виявивши індивідуальні відмінності та спростивши таксономію Дж. Женетта, пропонує виокремити такі категорії, як інтертекстуальність, архітектурна текстовість і метатекстуальність, формуючи таким чином жанрові співвідношення між творами, цілком органічним мистецтвом і літературними явищами. Щодо метатекстуальності науковець зазначив що вона не притаманна окремим ліричним творам. Водночас орієнтація на текстову сутність проявляється в ситуаціях, коли семантичні ознаки кількох текстів активізуються, але ключовий аспект, текст, про який йдеться, те, до чого посилається текстова активація, вважається другорядним фактором [13].

У рамках вузького підходу до пояснення інтертекстуальності М. Шаповал пропонує розуміти досліджуване явище як свідомо обрану автором впізнавану

форму взаємодії, пропонуючи таксономію інтертекстуальних компонентів на основі поділу текстів (відношення співіснування) та системний текст (похідні зв'язки) посилення. У першому випадку пропонується розрізняти стиль і змістову форму. При цьому до категорії семантичної форми прийнято відносити:

1. Інтертекстуальні мотиви, тобто усталені змістовно-формальні елементи іншого твору.

2. Традиційні сюжети, тобто стандартні моделі розвитку подій, що представлено в художніх творах.

3. Традиційні образи, які можуть бути античними, фольклорними, релігійними чи історичними.

4. Референція, тобто вказівка на окремий твір чи конкретного героя, які виступають в якості «точкової» цитати чи «згорнутого тексту».

5. Колажі, тобто поєднання в одному явищі гетерогенних елементів за допомогою методу сурядності, який виступає в якості художнього прийому чи принципу організації художнього простору [43].

Серед стилістичних форм М. Шаповал рекомендує виділяти такі елементи, як авторські цитати, окремі внутрішньотекстові цитати (наприклад, заголовки чи епіграфи), плагіат з метою присвоєння авторства чужого твору, алюзії, мемуари, центон (фрагменти твору). інший твір у новий твір), а також певні форми інтертекстуальності (наприклад, крилаті фрази чи теми). У контексті систематичних текстових посилення дослідники виділяють такі форми:

- 1) архітекстуальність;
- 2) стилізацію;
- 3) наслідування, що знаходить свій прояв на рівні системи сприйняття світу та його стилістичної специфіка;
- 4) пастиш, який є одним із різновидів стилізації;
- 5) запозичення прийомів, які можуть мати відношення до сюжетних схем, обставин, характерів персонажів чи композиційної побудови;
- 6) травестія, тобто комічна імітація попередніх текстів;
- 7) парафрази, якими є скорочена чи розширена форма текстового переказу.

Грунтуючись на теорії множинності, Г. Віват пропонує виділяти чотири ключові групи інтертекстуальних зв'язків, якими є: перетин, контакт, комбінована взаємозалежність і накладання. Таким чином, перетин характеризується різноманітними зв'язками з попередніми текстами, які можуть набувати характеру переплетення, підпорядкування чи виключення. Дотик — це невелика «вкраплення» іншого тексту. Зміст творів із комбінованою взаємозалежністю полягає у використанні різноманітних інтертекстуальних зв'язків. Перекриття пов'язане з використанням запозичень сюжетних образів, рифів, варіацій, парафразів, перекладів, пародій тощо. [11].

У контексті цього питання слід зазначити, що активно розвивається теорія текстуальності, а відтак формуються нові методи систематизації та уявлення про міжтекстуальні зв'язки. Тому пропонується В. Москвіним виокремити три основні форми інтертекстуального зв'язку, основою яких є авторське бачення, яке може бути запланованим, незапланованим або ретельно замаскованим. У першому випадку, отже, йдеться про риторичну інтертекстуальність, яка виникає у зв'язку з: цитатами; слововживанням та алюзіями; перефразуванням або перефразуванням; карикатурою; творчим наслідуванням успішних письменників. Друга ситуація — утворення спонтанної інтертекстуальності між оригінальним текстом і перекладом, тобто новими текстами, анотаціями, адаптаціями, скороченнями тощо. Коли автори бажають будь-яким чином приховати запозичені джерела, дослідники рекомендують вважати неявною третю форму, яка містить навмисно приховану інтертекстуальність, що розуміється як неявне наслідування або плагіат [34].

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що на сьогодні в науковій літературі існує достатньо методів виявлення специфіки міжтекстових зв'язків та їх систематики. Водночас більшість цих підходів викликали дискусію в науковому середовищі, а в деяких випадках вони стали основою для нових класифікацій міжтекстуальних зв'язків. Вважаємо, що в контексті цього дослідження необхідно спиратися на класифікацію, запропоновану Дж. Женнетом, згідно з якою інтертекстуальні зв'язки поділяються на чотири

ключові групи, а саме: інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстова та архітектурна текстовість.

3.3. Переклад англомовних прислів'їв та приказок як спосіб відображення національної англійської культури.

Як уже зазначалося в попередніх розділах цієї книги, інтертекстуальність є досить давнім явищем, оскільки запозичення відбуваються протягом усього періоду літературного та інших жанрів письма. Ознаки інтертекстуальності можна знайти навіть у старозавітних текстах, а запозичення часто використовуються в античній літературі та епосі Відродження [14].

Серед теоретиків, що спираються на методологічне дослідження інтертекстуальності, особливу роль відіграє М. Бахтін, який ще 1924 р. у праці «Проблеми змісту, матеріалу і форми в творчості мовних мистецтв» розглядає художній Як «перетин текстових площин, як діалог між різними типами письма, самим автором, реципієнтом (або персонажем) і, нарешті, письмом, створеним поточним чи попереднім культурним контекстом» [6].

Водночас автором терміна «інтертекстуальність» є Ю. Крістева, під яким одним із методів дослідження й аналізу художніх текстів науковці пропонують розуміти єдину систему знаків та їх взаємодію у зв'язаних текстах – індивідуальні коди, висловлювання або звуки, які тісно пов'язані в межах . Ю. Крістева розглядає специфіку використання інтертекстуальності в аналізі художніх творів, зазначаючи, що окремі категорії виступають як текстові взаємодії, які відбуваються в межах одного тексту. Для суб'єкта пізнання інтертекстуальність є специфічним поняттям, яке набуває ознак способу вивчення історичних аспектів за допомогою текстів і включає окремі елементи [58].

Надалі теоретичні концепції Ю. Крістевої отримали широке поширення та визнання в науковому середовищі, особливо підтримані такими літературознавцями, як Р. Барт, М. Гресс, Ф. Соллерс, У. Еко, М. Ріффатер та ін.

Велика кількість авторів літературних творів у нас і за кордоном активно осмислювали жанрову структуру, мотивацію та образність своїх попередників, не забуваючи про свій досвід, а й робили власний внесок, який знайшов своє відображення у розвитку нових категорій і вивченні літературних творів. Інтертекстуальність крізь призму інших явищ.

Передбачає використання різних рівнів і прийомів, якщо під час текстового аналізу твору використовуються інтертекстуальні методи. Так, доступне перекодування, яке виражається у зв'язках одних текстів з іншими, у використанні цитат, плагіату, алюзій. В окремих випадках інтертекстуальні підходи можуть бути використані для сюжетів, композиційних структур, окремих художніх елементів, запозичених із більш ранніх «художніх літературних зразків» [1].

За словами М. Ткачука, інтертекстуальність – це код відліку, звернення до загальноприйнятих образів, мовного різноманіття, сюжетних тем, притаманних творам попередників і сучасників. Інтертекстуальність не слід розглядати виключно як літературну категорію, оскільки вона часто асоціюється з нелітературними мистецькими видами діяльності, такими як архітектура, лінгвістика, кіно тощо. З цього приводу польський літературознавець Р. Нич зазначає, що досліджувану категорію слід розглядати ширше, оскільки це поняття, поширене на ті аспекти загальної цілісності й змісту тексту, за допомогою яких він вказує на те, що його створення спирається на знання іншого текстового контенту, зокрема архітекстів [14].

У контексті цього питання варто зазначити, що дослідженнями в галузі інтертекстуальності займається велика кількість зарубіжних науковців, зокрема Р. Нич, М. Пфістер, У Бройх та ін. Водночас досліджувані концепції не отримали належної уваги у працях вітчизняних дослідників.

Однією з найбільш конструктивних точок зору в галузі інтертекстуальних досліджень є позиція французького вченого Р. Барта, який стверджує, що будь-який текст можна вважати інтертекстуальним, а інші тексти можуть існувати в

ньому на різних рівнях і в більш-менш впізнаваному вигляді. виникають форми: тексти попередніх культур і тексти сучасних культур.

Автори розглядають будь-який текст як «нову структуру», створену з наявних цитат. Окремі фрагменти культурних кодів, ритмічні структури, формули, соціальні ідіоми можуть бути засвоєні і змішані в тексти, тому що в будь-якому випадку є мова в і в текстах. Оскільки інтертекстуальність є обов'язковою умовою будь-якого тексту, її не можна звести до питання походження та впливу, розглядаючи як загальний аспект формули антисенсу, походження якого зазвичай можна знайти, несвідомі або автоматичні посилання, представлені в тексті без використовувати «Лапки» [5].

Суть концепції М. Грессе ґрунтується на тому, що інтертекстуальність, як один із конституюючих культуру елементів, розглядається стосовно неї як обов'язкова умова літературної творчості. Будь-яке вживання цитати є обов'язковим, може існувати навіть без волі автора, може бути введене в літературний контекст і призводить до специфічної культурної мережі, за межі якої неможливо вийти. Таким чином, вчені відносять інтертекстуальність до сфери мовленнєвої діяльності та культурних явищ, а її застосування до літературної творчості можна зрозуміти лише з точки зору загальної культури.

З огляду на те, що інтертекстуальність є загальною проблемою, дослідницький текст сформував у ньому багато різних рівнів, таких як рівень жанру, єдина структура змісту та форми, фольклорний мотив тексту, взаємодія та інтертекстуальність тощо. Проникають різноманітні тематичні спрямування, питання, ідеї, риси характеру, підходи, типологічна схожість, усвідомлення наявних запозичень тощо. Загалом явище інтертекстуальності тісно пов'язане з інтерпретацією, принципами історичної поезії та з усім процесом історичної літератури [14].

Барт, відомий французький літературознавець, семіотик і засновник французької « нової критики », підтримував позицію, що поширення англо-американської та французької критичної теорії та літературознавства розглядало твори мистецтва як поетичні явища самоцінності, використовуючи соціальні ,

історико-біографічні фактори [5]. У зв'язку з цим концепція «нової критики» знайшла відображення в полеміці проти використання соціологічних методів, культурно-історичних шкіл та інших позитивістських орієнтацій. Р. Барт, з Кл. Л. Стросс, М. Фуко і Ж. Лакан розробили власні структуралістські методології в гуманітарних науках, присвятивши свої праці питанням культурології, семіотики та літературознавства.

Доктрину конотативної семіотики Р. Барта було застосовано до аналізу літературної форми, за допомогою якої пропонується розуміти суспільство літературної творчості, що характеризується насиченістю культурних цінностей та інтенцій, що розглядаються як доповнення до вираженого авторського змісту. Згідно з позицією дослідника, саме завдяки використанню цього методу текстова форма набуває власного змістовного значення [5]. Саме в цьому відображено великий внесок Р. Барта в розвиток теорії літературознавства.

У рамках власного дослідження «Palimpsestes: Secondary Literature» Дж. Женнет виділив п'ять основних форм взаємодії художнього тексту, а саме інтертекстуальність, паратекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність та архітектурну текстовість [35]. У зв'язку з цим пропонуємо проаналізувати всі вищезазначені складові в контексті дослідження художнього тексту.

Отже, поняття інтерпретації передбачає пряме використання певних текстів в інших текстах, що може включати «гру» в цитування, алюзії чи навіть плагіат. У цьому випадку чужі тексти набувають власної форми, новоствореної форми. Подібне явище, «гру» відсилань та алюзій, зустрічаємо у творчості Л. Костенко. Зокрема, поетеса використала посилання на українські народні пісні, переосмислені автором у новому тексті. В якості прикладу можливо представити слова відомої народної пісні: «Розпрягайте, хлопці, коні та й лягайте спочивать...», яка у поезії Л. Костенко представлена наступним чином: «Вікам посивіли вже скроні, а все про волю не чувать. Порозпрягали хлопці коні та й полягали спочивать». Серед творів Л. Костенко є й вірші, присвячені Т.

Шевченку. Хоча більшість із них має нові назви, деякі з них названі на вірші Шевченка та твори І. Франка.

Одним із видів інтертекстуальності (прямої інтерпретації) є категорія графічних алюзій. У літературних творах часто зустрічаються алюзії, пов'язані з «сізіфовою працею», тобто зайнятися виснажливою і марною працею. Фраза має крила, походить від імені давньогрецького правителя Сізіфа, який був покараний за свої злочини перед вищими богами. Йому доручили штовхати камінь на пагорб, але коли він піднімався на вершину, той щоразу котився назад. У деяких випадках фігура Сізіфа постає як гумористична фігура, або еквівалент героїчної фігури [14].

Наступний вид інтертекстуальності – паратекстуальність. Він поширюється на різноманітні коментарі до тексту через введення змісту, а також авторську передмову та післямову, заголовок, епіграф тощо. Заголовки важливі для розуміння природи текстів та їх численних категорій і зв'язків з іншими текстами через цитати, алюзії, натяки та парафрази. Основною функцією заголовка є надання інформації, оскільки назва об'єкта увічніює одну з його характеристик – предмет. У зв'язку з цим часто можна зустріти супровідні заголовки, де основна назва повторюється (наприклад, видання «Хроніка ХІХ ст.» містить твори «Червоне і чорне», «Утоплена» та «Майська ніч»).

Епіграф — використання чужих слів у новотворі. Вибір епіграфа може свідчити про взаємодію естетичної позиції автора новоствореного тексту та його твору в цілому, а також окремих текстів автора, слова яких використано для створення епіграфа [14]. Паратекстуальність, як різновид інтертекстуальності, проявляється у відкритій формі, цитуючи та наводячи джерела, автор повторює та рефлексує ідеї напису, поширює їх на внутрішній контекст новоствореного твору, змінює структурна специфіка напису. Саме вивчення характеристик того чи іншого авторського напису допомагає глибше заглибитися в проблему інтерпретації твору автора чи його особистих текстів. Наприклад, серед написів

Є. Маланюка можна знайти таких авторів, як Е. Верхарн, А. Рембо, Т. Шевченко, Г. Сковорода, Л. Підгородський-Окулов, Я. Івашкевич, П. Куліш, М. Філянський.

Третій тип інтертекстуальності часто називають метатекстуальністю, яка відноситься до ситуації, коли в певному тексті є коментарі, які стосуються інших текстів. Метатекст виникає, коли один текст посилається на інший; фактично ми говоримо про ключові відносини, які існують між окремими текстами.

Отже, у творчості Є. Маланюка спостерігається звернення до великої кількості творів інших письменників минулого та сучасників. Так, у невеликому циклі лише з двох віршів «Сучасник» Є. Маланюк звертається до М. Рильського та П. Тичини, в якому дають оцінку їхнім творам «Синя далечінь» і «Кларнет сонця». До першої Є. Маланюк ставився з відчутною глибокою любов'ю, а от до другої — виразним осудом допущення відхилень від попередніх ідеалів. Стосовно творчості М. Рильського автори стверджують таке: «Краси великий кондотьєре, Несете хрест свій там, ген-ген, Серед похмуро-рідних прерій; Ви – еллін, схимник і Гоген!»; щодо ж П. Тичини використано більш різке звернення – «...від кларнета твого – пофарбована дудка зосталась». Як зазначається в цій науковій літературі, особистий поетичний образ М. Рильського відображено в поетичних творах Є. Маланюка в деформованому вигляді. Проте для виявлення цього факту необхідно провести більш поглиблене дослідження віршів М. Рильського та творчості Є. Маланюка [14].

Четвертою формою інтертекстуальності є гіпертекстуальність, яка виникає, коли встановлюється прямий зв'язок між гіпертекстом (існуючими творами) і гіпертекстами (новоствореними творами). Крім того, і гіпертекст, і гіпертекст у цьому прикладі належать одному автору. Цей тип зв'язку можна спостерігати в широкому контексті інтертекстуальності, в деяких випадках називають автоінтертекстуальністю; він часто зустрічається в поетичних творах одного періоду, між текстами, складеними в різний час, але об'єднаними спільною темою, ідеєю, концепцією, темою чи об'єктом дії. У деяких випадках може спостерігатися ситуація, коли допускається використання власних раніше висловлених ідей, образів, суперечливих прив'язок тощо. Як приклад

гіпертекстуальності можна навести цикл оповідань і романів французького письменника О. де Бальзака «Комедія людських істот», який складається з 96 окремих творів, але більшість з яких об'єднані спільним характером, сюжетною лінією та існуючими конфліктами. [14].

Кінцевою формою інтертекстуальності є архітектурна. За допомогою тексту є можливість доручити досліднику дотримуватися певних правил, законів літературного дискурсу, з якого ці правила створюються. На рівні паратексту можуть бути такі маркери, як роман, повість, оповідання тощо, але не обов'язково. Таким чином, інше дослідницьке питання, відоме як «генетика», можна віднести до конституювання інтертекстуальності, існування взаємодії між типами, що виходить за межі суворих відмінностей типів. Нерідко, особливо для сучасної літератури, допускаються будь-які відхилення від правил побудови жанру. В окремих випадках автори самостійно визначають жанрові форми власних творів і винаходять власні. Наприклад, Л. Костенко використано такі жанрові форми як катрени та інкрустації: «Віки минули і віки грядуть Чи людством бути люди ще спроможні? Демографічні вулики гудуть а стільники розтоптані й порожні». У цьому випадку поетеса не вживає ані коми, ані крапки, а тому може стверджувати будову рядків на свій розсуд, у результаті чого виникають незвичайні ритми, ритми читання та інтонації. Там, де використовується мозаїка, можна спостерігати власну оригінальну канву, оскільки білий вірш поєднується з білим віршем, так що він набуває свого різнопланового характеру, побудови інтервалів між рядками.

Вивчення текстів крізь призму інтертекстуальності дає можливість отримати об'єктивне сприйняття текстів, можливість зрозуміти літературні процеси та складне переплетення різноманітних жанрових, лексичних, синтаксичних і ритмічних рівнів. Інтертекстуальність передбачає і враховує психологічні аспекти творчої діяльності. Кожен автор є унікальною особистістю, яка діє творчо на власний розсуд, зважаючи на власну совість і психологічні особливості [14].

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що інтертекстуальність є всеосяжною та загальною категорією, оскільки її використання сприяє формуванню концепції літературного розвитку, текстової інтерференції, становленню та розвитку талантів, винахідливості літературної творчості статі. Інтертекстуальність означає поглиблення знань, постійне розширення власного лексикону та водночас насолоду плодами літературної творчості. Крім того, інтертекстуальність як нова теоретична методологія є важливим способом розуміння семантичної, семіотичної та смислової природи літературних текстів, сприйняття одного тексту в контексті іншого тексту та тісного зв'язку між ними.

ВИСНОВКИ

За результатами нашого дослідження можна зробити такі висновки:

1. Етимологічний аналіз походження найбільш поширених прислів'їв та приказок в англійській мові свідчить про те, що пареміологічний фонд англійської мови було сформовано від впливом двох ключових чинників. Першим є наявність широких та міжкультурних контактів, внаслідок чого було створено достатньо велику кількість запозичених прислів'їв та приказок. Другим є існування книгописної традиції, завдяки чому майже половина з англійських прислів'їв та приказок походить з різноманітних за своєю жанровою особливістю та функціонально-стилістичними особливостями письмових джерел. У той же час англійська пареміологія завжди залишалася досить закритою для зовнішніх впливів порівняно з пареміологічними фондами інших мов. Чотири з п'яти запозичених прислів'їв походять з класичних мов і французької мови. Вплив цих мов на англійську був найактивнішим у античний період і майже завершився до кінця середньоанглійського періоду. Тоді як троє з чотирьох авторів письмових джерел англійських прислів'їв є англійцями або американцями.

2. Прислів'я та приказки виступають в якості стійких висловів, що відображені у формі синтаксично завершених речень, породжуючись усною народною творчістю чи запозичені з літературних джерел, внаслідок чого втрачається з'язок з останніми. Вони є одним із елементів мовної картини світу, оскільки виникають не лише для опису світових явищ, але й для його інтерпретації, оцінки, вираження суб'єктивного ставлення. Окрім наявності певного змістовного навантаження, за допомогою прислів'їв та приказок є можливим надання яскравості та виразності мовленню. Прислів'я та приказки на перший погляд є подібними між собою, проте їх доцільно співвідносити як ціле та частина.

3. Процес перекладу обов'язково включає в себе реконструкцію тексту, засновану на розумінні та інтерпретації перекладача. Водночас, переклад – це скоріше акт міжкультурної комунікації, аніж акт міжмовної комунікації. Сутнісне значення слова, яке перекладається, напряду залежить від семантичних

характеристик, а також способів поєднаних за його допомогою слів. У випадку конституального використання слів у художніх творах, часто знаходить свій прояв глибоке усвідомлення автором його семантичної структури. Це обґрунтовано властивостям для слова парадигматичних і семантичних зв'язків, внаслідок чого лексичний потенціал слова розкривається будь-якою мовою. Отже, ефективність міжмовної та міжкультурної комунікації забезпечується шляхом усвідомлення мовних та комунікативних компетенцій перекладача, його здатності правильно обирати ті чи інші варіанти переклади, використовуючи при цьому різноманітні лексико-семантичні трансформації.

4. Відтворення англомовних прислів'їв переважно здійснюється в оригінальній формі, що супроводжується використанням особливих патернів поверхневих структур та їх модифікацій. Детермінування останніх має місце за умови наявності цілої низки семантичних та прагматичних факторів мовленнєвого модусу. Шляхом використання прагматичних інтенцій здійснюється об'єктивація емотивності та експресивності прислів'їв та приказок.

5. Завдяки своїй виразності та значним впливом на слухача, прислів'я та приказки мають специфічну структурну побудову. Зосереджуючи людський досвід, вони коротко передають історичні події минулого для подальшого впливу на майбутнє. При цьому, для англомовних прислів'їв та приказок є притаманним використання простих граматичних структур, що зумовлено необхідністю мовленнєвої економії та компресуванні інформації. Саме граматичне ущільнення виступає в якості обов'язкової ознаки англомовних прислів'їв та приказок, оскільки саме від рівня вираження залежить майстерність складення прислів'я.

Я, Легкова Марія Павлівна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота «Назва» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Summary

One of the main aspects of supplementing the entire literary process, expanding its thematic, genre-content and aesthetic boundaries is the use of applied literature in the cultural space of any nation.

Proverbs and adages are recognized as a widespread genre of oral folk creativity of various peoples. A long time ago, people began to realize that his wisdom and strength of spirit are embedded precisely in proverbs and adages, and their knowledge has a positive effect not only on a clearer understanding of the language of the people, but also contributes to the possibility of a greater understanding of the peculiarities and way of the thought process.

The purpose of this study is a comprehensive analysis of English-language proverbs, adages and features of their translation into Ukrainian.

In accordance with the set goal, the tasks of the work are:

- Determine the historical aspects of the emergence of English proverbs and adages;
- Investigate the essence and criteria for distinguishing the concepts of proverbs and adages;
- Determine the main methods and strategies of translating English proverbs and adages into Ukrainian;
- Analyze the lexical-semantic characteristics of English proverbs and adages;
- To characterize the lexical and grammatical features of English proverbs and adages;
- Analyze the stylistic characteristics of English proverbs and adages;
- Determine the peculiarities of the translation of proverbs and adages that have analogues in the Ukrainian language;
- To study the specifics of the translation of proverbs and adages that have no analogues in the Ukrainian language;
- Determine the peculiarities of the translation of English proverbs and adages as a way of reflecting the national English culture.

The object of the research is the texts of English proverbs and adages.

The subject of the study is the peculiarities of the translation of English-language proverbs and adages into Ukrainian.

The practical significance of the study is the determination of the key features of English proverbs and adages, as well as the ways of their reflection in the Ukrainian language, affects the further development of the general theoretical aspects of the study of proverbs and adages from the point of view of linguistic stylistics, text stylistics and pragmatics. The obtained results of our work can be used in the process of further scientific research of the specifics of English proverbs and adages, the specifics of their translation into Ukrainian. In addition, the results presented in this work can be used in the process of preparing separate sections of training manuals and lectures.

According to the results of the study of the historical aspects of the emergence of English proverbs and adages, it was established that the etymological analysis of the origin of the most common proverbs and adages in the English language indicates that the paremiological fund of the English language was formed by the influence of two key factors. The first is the presence of wide and intercultural contacts, as a result of which a sufficiently large number of borrowed proverbs and adages was created. The second is the existence of a literary tradition, thanks to which almost half of English proverbs and adages come from various written sources.

It has been established that proverbs and adages act as stable sayings, reflected in the form of syntactically complete sentences, generated by oral folk creativity or borrowed from literary sources, as a result of which the connection with the latter is lost.

Based on the results of the study of the main methods and strategies of translating English proverbs and adages into Ukrainian, it was concluded that the translation

process necessarily includes the reconstruction of the text. The essential meaning of the word to be translated directly depends on the semantic characteristics, as well as the ways in which the words are combined with it.

In the case of the contextual use of words in artistic works, the author's deep awareness of its semantic structure is often manifested. This is justified by the inherent paradigmatic and semantic connections of the word, as a result of which the lexical potential of the word is revealed in any language. Therefore, the effectiveness of interlingual and intercultural communication is ensured by awareness of the translator's linguistic and communicative competences, his ability to correctly choose certain translation options, while using various lexical-semantic transformations.

As a result of the analysis of the lexical-semantic characteristics of English proverbs and adages, the peculiarities of English proverbs and adages were revealed. It has been established that due to their expressiveness and significant impact on the listener, proverbs and adages have a specific structural construction. Focusing on the human experience, they succinctly convey the historical events of the past to further influence the future.

At the same time, English-language proverbs and adages are characterized by the use of simple grammatical structures, which is due to the need for speech economy and information compression. Grammatical compaction itself acts as a mandatory feature of English-language proverbs and adages, since it is the level of expression that depends on the mastery of proverb composition.

As for the stylistic characteristics of English proverbs and adages, it has been established that poetic tropes play a huge role in creating expressiveness of

paremiological units. Their wide use is due to the need to transform the form of an ordinary sentence into one that would certainly attract the attention of the listener, emphasize the main meaning of the expression and increase its aesthetics. The use of such artistic and aesthetic means as alliteration, rhyme, assonance, repetition, metonymy, metaphor, synecdoche, personification, antithesis, hyperbole, epithet, and irony turned out to be the most common.

The peculiarities of the translation of proverbs and adages that have and do not have analogues in the Ukrainian language were determined. It has been established that the translation of English proverbs and adages, which have analogues in the Ukrainian language, is carried out by using special methods.

Based on the results of our research, we can draw the following conclusions:

1. Etymological analysis of the origin of the most common proverbs and adages in the English language indicates that the paremiological fund of the English language was formed by the influence of two key factors. The first is the presence of wide and intercultural contacts, as a result of which a sufficiently large number of borrowed proverbs and adages was created. The second is the existence of a book-writing tradition, thanks to which almost half of English proverbs and adages come from written sources that are diverse in terms of genre and functional and stylistic features. At the same time, English paremiology has always remained quite closed to external influences compared to the paremiological foundations of other languages. Four of the five borrowed proverbs come from classical languages and French. The influence of these languages on English was most active in the ancient period and almost ended by the end of the Middle English period. Whereas three out of four authors of written sources of English proverbs are English or American.

2. Proverbs and adages act as stable sayings, reflected in the form of syntactically complete sentences, generated by oral folk creativity or borrowed from literary sources, as a result of which the connection with the latter is lost. They are one of the elements of the linguistic picture of the world, as they arise not only for the description of world phenomena, but also for its interpretation, evaluation, and expression of subjective

attitude. In addition to the presence of a certain content load, with the help of proverbs and adages it is possible to give brightness and expressiveness to speech. At first glance, proverbs and adages are similar to each other, but it is advisable to compare them as a whole and a part.

3. The translation process necessarily includes text reconstruction based on the translator's understanding and interpretation. At the same time, translation is an act of intercultural communication rather than an act of interlinguistic communication. The essential meaning of the word to be translated directly depends on the semantic characteristics, as well as the ways in which the words are combined with it. In the case of the contextual use of words in artistic works, the author's deep awareness of its semantic structure is often manifested. This is justified by the properties of paradigmatic and semantic connections for the word, as a result of which the lexical potential of the word is revealed in any language. Therefore, the effectiveness of interlingual and intercultural communication is ensured by awareness of the translator's linguistic and communicative competences, his ability to correctly choose certain translation options, while using various lexical-semantic transformations.

4. Reproduction of English proverbs is mainly carried out in the original form, which is accompanied by the use of special patterns of surface structures and their modifications. The determination of the latter takes place under the condition of the presence of a number of semantic and pragmatic factors of the speech mode. By using pragmatic intentions, the emotionality and expressiveness of proverbs and adages are objectified.

5. Due to their expressiveness and significant impact on the listener, proverbs and Dges have a specific structural construction. Focusing on the human experience, they succinctly convey the historical events of the past to further influence the future. At the same time, English-language proverbs and adages are characterized by the use of simple grammatical structures, which is due to the need for speech economy and information compression. Grammatical compaction itself acts as a mandatory feature of English-language proverbs and adages, since it is the level of expression that depends on the mastery of proverb composition.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабелюк О. А. Стилiстичнi засоби i прийоми крiзь призму лiнгвосинергетики. Вiсник Київського національного лiнгвістичного університету. Серія: «Філологія». 14, 1. 2011. С. 7–17.
2. Гаврилова В. В. Теоретичні засади вивчення паремій. Наукові записки Бердянського державного педагог. ун-ту, 2015. Вип. VII. С. 11 – 20.
3. Глущенко Ж.Є. Про англійські прислів'я та приказки. Англійська мова в початковій школі. 2012. № 5. С. 43-44.
4. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. Монографія. Київ: Логос, 2004. 284 с.
5. Дворова К.В. Структурні особливості німецьких прислів'їв про кохання. Borrowing elements'creation in modern English. URL: <http://romanenkoirka.blogspot.com/2013/12/132.html>. (дата звернення: 20.10.2022).
6. Деркач Н.В. Систематизація жанрових ознак англійського прислів'я. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: КДПУ, 2009. Вип. 81(2). С. 175-181.
7. Епідигматичні девіації номінативних та комунікативних одиниць: звіт про науково-дослідну роботу / за заг. ред.. І.К. Кобякової. Суми: Сумський державний університет. 2017. 130 с.
8. Зіненко Г. Англійські прислів'я та їхні українські відповідники. Київ: Арій, 2018. С. 10–15.
9. Зубков М. Г. Сучасний англо-український та україно-англійський словник. Харків: ВД «Школа», 2005. 768 с.
10. Карабанова О. О. Перекладацькі трансформації як поняття і явище, дис. на здобуття наук ступеня канд. філол. наук 10.02.20 – «Порівняльно-історичне, типологічне та порівняльне мовознавство». 166 с.

11. Ковальська Н.А. Семантико-стилістичні функції паремій: теоретичний аспект.
12. Корень О.В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Харків: Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. 2000. 20 с.
13. Коцюба З. Г. Лінгвістичні аспекти дослідження прислів'їв і приказок. Донецьк: Лінгвістичні студії. № 24. 2012. С. 74–79.
14. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Київ: Видавничий центр "Академія", 2001. 368 с.
15. Кудіна О.Ф. Перлини народної мудрості: посіб. для студ. та виклад. вищ. навч. закл. Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. 320 с.
16. Кушнір І.О. Загальне і національно-специфічне у фразеології емоцій. Наукові записки. Сер. Філологічні науки. 2008. С. 203-210.
17. Лановик М.Б. Українська усна народна творчість: навч. посіб. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.
18. Мазнева Ю.А. Термін: структура і лексико-семантичні особливості (на матеріалі англійських юридичних термінів-скорочень). Известия вузів. № 5. 2007. С. 139-142.
19. Мерзлікіна О.В. Комунікативно-прагматичний аспект функціонування прислів'їв у художніх текстах (на матеріалі творів М. Сервантеса): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2001. 20 с.
20. Мишко С.А. Лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні іноземної мови як чинник розвиваючого навчання. Київ: Вища школа, 2002. 153 с.
21. Пастушенко Т.О. Архітектоніка етноспецифічного образу людини в англійських пареміях. Наукові записки. Сер. Філологічні науки. 2005. № 81 (3). С. 143-147.
22. Рецкер Я.И. Теорія перекладу і перекладацька практика. Москва: Міжнародні відносини. 1974. 216 с.
23. Рибенок В.В. Стійкість лексико-семантичних трансформацій. Наукові записки. Серія: Філологічна. № 24. 2012. С. 253-255.

24. Рогач О.О. Прислів'я та приказки як особливий вид фразеологічних одиниць. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки 2009. С. 148- 150.

25. Солдатова А.А. До питання о класфікації трансформацій в юридичному дискурсі. Вісник Московського університету. № 1. 2011. С. 96-101.

26. Сухова А. В. Метафора як основа естетичної цінності художнього тексту (на матеріалі англomовної новели): вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Іноземна філологія». Методика викладання іноземних мов. 87. 2018. С. 129–135.

27. Тараненко Л.І. Жанрові особливості та функціональне призначення тексту англійського прислі'я. Наукові записки Національного університету острозька академія. Серія «Філологія». № 53. 2015. С. 244-247.

28. Тараненко Л.І. Просодичні засоби реалізації зв'язності тексту англійської прозової байки (експериментально-фонетичне дослідження): автореф. дис. ...канд. філол. наук: спец. 10.02.04.Київ: Київський національний лінгвістичний ун-т. 2003. 18 с.

29. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу. Київ: Київ. Нац. Універ. Ім.Тараса Шевченка, 1992. 252 с.

30. Ben Jonson Quotes: Ramp up my genius, be not retrograde... URL: <https://www.inspirationalstories.com/quotes/ben-jonson-ramp-up-my-genius-be-not-retrograde/>. (дата звернення: 20.10.2022).

31. Ivanov E.E., Petrushevskaja J.A. Etymology of English Proverbs. Journal of Siberian Federal University. № 5. 2015. С. 864-872.

32. Fedulenkova T. English phraseological units and their constant functions. International Journal of Applied and Fundamental Research. Vladimir : Vladimir State University n.a. the Stoletov brothers. 2. 2013. С. 381–387.

33. Joshi M. 2500 English Proverbs and Sayings, Independently published, 2016. 125 p.

34. Leech G.N., A Linguistic Guide to English Poetry: London: Routledge, 2014. 256 p.

35. Ley G. International Dictionary of Proverbs. New York: Hippocrene Books, 1998. 580 p.
36. Mac Coinnigh M. 5 Structural Aspects of Proverbs. Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. Berlin: de Gruyter, 2015. С. 112–132.
37. Mironenko V.V. Lexical and semantic features of the legal text in foreign language. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lexical-and-semantic-features-of-the-legal-text-in-foreign-language>. (дата звернення: 20.10.2022).
38. Nida E. A., Taber C. R. The Theory and Practice of Translation. First Edition: Published by Brill Academic Publishers, 2003. 218 p.
39. Paczolay G. European Proverbs in 55 Languages, with Equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, and Japanese. Veszprém (Hungary): Veszprémi Nyomda, 1997. 528 p.
40. Ridout R., Witting C. English Proverbs Explained. London: Pan Books LTD, 1969. 223 p.
41. Shul'ha S. Семантико-синтаксичні особливості українських й англійських паремій: зіставний аспект. Warsaw: University of Warsaw, Studia Ucrainica Varsoviensia 6. 2018. С. 295–303.
42. The Oxford Dictionary of Proverbs. URL: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199539536.001.0001/acref-9780199539536>. (дата звернення: 01.11.2022).
43. Кубатін В.І. Інтертекстуальність у поемах Джорджа Гордона Байрона Гяур, «Абідоська наречена», Переяслів: Університет ім. Григорія Сковороди в Переяслові, 2022